

poznaj swoje prawa

...jeśli chcesz się rozwieść

poradnik prawny dla kobiet

Stan prawny na kwiecień 2016 r.

Centrum Praw Kobiet
ul. Wilcza 60/19
00-679 Warszawa
tel./faks (48-22) 622-25-17
e-mail: temida@cpk.org.pl
www.cpk.org.pl
©Centrum Praw Kobiet

Przygotowały: Urszula Nowakowska i Magdalena Jabłońska

Aktualizacja: Hanna Zborowska

Redakcja i korekta: Ewa Jaworska-Solich

Wydanie jdenaste poprawione

Aktualizacja i dodruk poradnika zrealizowany w ramach programu Obywatele dla Demokracji, finansowanego z Funduszy EOG.

ISBN-978-83-89888-53-2

Skład i łamanie: Meritum21

Druk: „Paper&Tinta” Usługi Wydawniczo Poligraficzne

Spis treści

Wstęp	4
Mity i fakty	5
1. Gdy decydujesz się odejść	11
2. Zanim odejdiesz, zabezpiecz swoje finanse	13
3. Kiedy możesz uzyskać rozwód?	15
4. Separacja	18
5. Rozwód z orzekaniem i bez orzekania o winie	19
6. Pozew rozwodowy	21
7. Co powinnaś wiedzieć, zanim stawisz się w sądzie. . .	28
8. Przebieg rozprawy rozwodowej	32
9. Kiedy zapada wyrok	37
10. Apelacja	41
11. Egzekucja alimentów	42
12. Koszty sądowe	43
13. Twoja sytuacja prawna po orzeczeniu rozwodu	44
14. Twoje życie po rozwodzie	47
15. Dzieci – dla nich to też trudny okres	49
16. Zmiana wysokości alimentów	50
17. Adresy sądów, gdzie możesz uzyskać rozwód	51
18. Wzory pism procesowych	54

Wstęp

Poradnik ten, to kolejna pozycja z naszej serii „Poznaj swoje prawa”. Adresujemy go zarówno do kobiet, które same zdecydowały się na rozwód, jak i do tych, które rozwodzą się z inicjatywy męża. W każdym przypadku lepsza znajomość praw przysługujących podczas postępowania rozwodowego i po orzeczeniu rozwodu pomoże Ci uniknąć błędów i podjąć właściwe decyzje.

Nie zamierzamy Cię zachęcać do rozwodu. Uznajemy wartość rodziny, pod warunkiem jednak, że spełnia swoje podstawowe funkcje: zapewnia bezpieczeństwo, spokój i miłość jej członkom. Niestety, często codzienne konflikty sprawiają, że życie w domu zamienia się w koszmar. Rządzi w nim przemoc, panuje atmosfera lęku i wzajemnej wrogości. Taka patologiczna sytuacja odbija się na wszystkich – nie tylko na małżonkach, ale przede wszystkim na dzieciach.

Życie zmusza nas niekiedy do postępowania wbrew sobie i godzenia się na rzeczy, które budzą nasz sprzeciw. Wiele powodów może składać się na to, że tkwimy w krzywdzącym związku i nie decydujemy się na rozwód. Powszechnie obecne w świadomości społecznej mity i stereotypy dotyczące rodziny, roli kobiety i mężczyzny odgrywają tu z pewnością istotną rolę. Mamy nadzieję, że pokazując je, pomożemy Ci podjąć najlepszą decyzję. Jeśli źle wybrałaś partnera, nie musisz do końca życia cierpieć i być nieszczęśliwa. Nikt nie ma prawa wymagać od Ciebie, abyś trwała w związku, w którym nie ma miłości, w którym jesteś poniżana czy bita. Masz prawo do osobistego szczęścia, bezpieczeństwa i poszanowania Twojej godności.

Mity i fakty

Mit: *Rodzina to rzecz święta, nikomu nie wolno jej rozbić; co Bóg złączył, niech człowiek nie waży się rozłączać; wszyscy powinniśmy nieść swój krzyż.*

Fakt: Rodzina to bardzo ważna instytucja, ma do spełnienia wiele istotnych zadań. Niestety, istnieją rodziny dysfunkcyjne i takie, w których rządzi przemoc. Stereotyp rodziny jako samoistnej wartości sprawia, że wiele kobiet długo ukrywa przemoc rozgrywającą się za zamkniętymi drzwiami. Warto wiedzieć, że choć Kościół głosi nierozzerwalności więzi małżeńskich to dopuszcza separację małżonków, a nawet unieważnienie małżeństwa. Nikt nie ma prawa wymagać od bitej i poniewieranej kobiety, by narażała zdrowie, a nieradko i życie swoje oraz dzieci. Prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa osobistego jest powszechnie uznanym prawem człowieka i nikt nie może być tego prawa pozbawiony.

Mit: *Kobieta ponosi odpowiedzialność za utrzymanie małżeństwa i rodziny. Powinna poświęcić własne ambicje zawodowe i szczęście osobiste dla dobra rodziny.*

Fakt: W tradycyjnym modelu rodziny od kobiety oczekuje się rezygnacji z własnych potrzeb i aspiracji oraz poświęcenia się dla dobra rodziny lub ojczyzny. Kobiety obarcza się odpowiedzialnością za stosowaną wobec nich przemoc, za to, że mąż je zdradza i nadużywa alkoholu oraz za to, że dzieci źle się uczą. Heroizm i zgoda na cierpienie zawsze należały do cech cenionych, a nawet pożądanых u polskich kobiet. Wiąże się to z przypisywaniem kobiecie odpowiedzialno-

ści za złe postępowanie innych. Ale to kobieta i mężczyzna wspólnie odpowiadają za rodzinę. Patriarchalny model rodziny warto zamienić na partnerstwo w wychowaniu dzieci i wypełnianiu codziennych obowiązków. Warto też podkreślić, że zgodnie z polskim prawem kobieta i mężczyzna mają zagwarantowane równe prawa i obowiązki w rodzinie (art. 33 Konstytucji oraz 23 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego).

Mit: *Życie rodziny to prywatna sprawa jej członków i nikt nie ma prawa w nie ingerować.*

Fakt: Takie podejście do rodziny oznacza w istocie zezwolenie na przemoc i usprawiedliwienie obojętności tych, którzy są jej świadkami. Osoby powołane do stosowania prawa często usprawiedliwiają brak interwencji niechęcią do ingerencji w wewnętrzne sprawy rodziny. Tymczasem przemoc w rodzinie jest przestępstwem jak każde inne. Wartości związane z życiem rodzinnym i szacunek do instytucji małżeństwa nie mogą oznaczać zgody na cierpienie i krzywdę poszczególnych jej członków. Nie możemy udawać, że wszystkie rodziny są szczęśliwe, a przemoc jest zjawiskiem marginalnym, występującym tylko w tych patologicznych rodzinach, w których nadużywa się alkoholu.

Mit: *Wychowywanie dziecka w pełnej rodzinie jest dla niego najlepsze, niezależnie od tego, jaka ona jest.*

Fakt: To prawda, dzieci są najszczęśliwsze w pełnej i kochającej się rodzinie. Wzajemna miłość nie jest jednak cechą wszystkich rodzin. Wiele dzieci żyje w domach, w których rządzi przemoc. Nawet jeśli same nie są jej bezpośrednimi ofiarami to widok matki bitej przez ojca i życie w atmosferze napięcia i strachu destrukcyjnie wpływają na psychikę dziecka. Widok bitej matki wzmacnia w dziecku poczucie zagrożenia i bezradności – matka, od której dziecko oczekuje ochrony i na której dotąd mogło polegać, jest maltretowana, degradowana fizycznie, psychicznie i sama potrzebuje po-

mocy. Dzieci różnie reagują na tego typu stres. Jedne milczą, inne hałasują,

są niespokojne lub agresywne. Przemoc w domu rodzinnym uczy dziecka wypaczonych relacji pomiędzy kobietą i mężczyzną oraz stosunków rodziców z dziećmi. Dziecko uczy się, że wygrywa ten, kto jest silniejszy i potrafi podporządkować innych. Dzieci wychowujące się w domach, w których występuje przemoc, wytwarzają mechanizmy obronne. Jednym z nich może być próba upodobnienia się do ojca – sprawcy przemocy. Takie dziecko, naśladując to, co widzi we własnym domu, będzie znęcać się nad słabszymi, posługiwać się wulgarnym językiem, może również uciekać z domu. Starsze dzieci mogą sięgać po alkohol, narkotyki lub szukać silnych wrażeń w przestępczej grupie rówieśniczej. Dzieci wychowywane w atmosferze przemocy często cierpią na nerwicę i różne zaburzenia psychosomatyczne. Na ogół mają trudności w nauce i nie potrafią konstruktywnie przewycięzać barier i trudności. Doświadczenia terapeutów pracujących z dorosłymi dziećmi alkoholików oraz sprawców przemocy pokazują wyraźnie, że obarczają matkę, jeśli nie rozwiodła się z ojcem, odpowiedzialnością za nieszczęśliwe dzieciństwo.

Mit: *Dom jest miejscem bezpiecznym i dającym oparcie członkom rodziny pomimo zdarzających się przypadków przemocy.*

Fakt: Każdego roku miliony kobiet padają ofiarą przemocy ze strony swych mężów i partnerów (jak wynika z badań 95–98% pokrzywdzonych w wyniku przemocy domowej to właśnie kobiety). Dom rodzinny to miejsce, w którym zdrowie, życie i godność osobista kobiet zagrożone są bardziej niż na ulicy, w parku, lesie, czy gdziekolwiek indziej. Wbrew powszechnemu przekonaniu sprawcami większości zabójstw, zgwałceń i ciężkich uszkodzeń ciała nie są kryjący się w ciemnych zaułkach bandyci, lecz bliscy – domownicy i członkowie rodzin. Aż 87% aktów przemocy, jakiej doznają kobiety, to

przemoc ze strony mężów lub partnerów. Przemoc w rodzinie jest częściej przyczyną zranień i innych uszkodzeń ciała kobiet niż wszystkie inne przyczyny – wypadki samochodowe, napady i zgwałcenia ze strony obcych napastników razem wzięte. Badania prowadzone w USA przez FBI wykazały, że wśród kobiet, które padły ofiarą zabójstwa, 1/3 została zamordowana przez swoich partnerów. W 1990 roku w Wielkiej Brytanii 50% kobiet, które padły ofiarą zabójstwa, zostało zamordowanych przez swoich mężów i partnerów. Badania prowadzone w różnych krajach świata wskazują, że wiele kobiet (od 33 do 50%) pada ofiarą przemocy ze strony swoich partnerów. Szacuje się, że w Polsce 1/3 kobiet na jakimś etapie życia doznała przemocy fizycznej, psychicznej lub seksualnej ze strony swojego męża lub partnera.

Mit: *Sytuacja kobiety i dzieci po rozwodzie jest zawsze gorsza.*

Fakt: Badania przeprowadzone przez prof. Małgorzatę Fuszarę wykazały, że sytuacja kobiet w Polsce po rozwodzie poprawia się. W naszym kraju występuje stosunkowo niski wskaźnik rozwodów i jeśli kobieta decyduje się na rozstanie, to najczęściej dopiero wówczas, gdy jej sytuacja jest już nie do zniesienia, zarówno dla niej samej, jak i dla dzieci. Często rozwód następuje wtedy, kiedy mąż nie tylko pije i bije, ale nie łoży na utrzymanie rodziny i dodatkowo żonę okrada. Kiedy uda się uwolnić od „domowego pasożyta”, sytuacja kobiety i dzieci poprawia się.

Mit: *Kobieta, która nie zadowala męża, źle gotuje, nie sprząta i nie opiekuje się w wystarczającym stopniu dziećmi, jest winna rozpadu małżeństwa.*

Fakt: Zgodnie z obowiązującym w Polsce prawem kobieta i mężczyzna mają takie same prawa i obowiązki w rodzinie (art. 33 Konstytucji oraz 23 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego). Nie musisz się tłumaczyć w sądzie z tego, że mężowi nie smakował obiad, ani z tego, że było brudno w mieszkaniu.

Mąż ma obowiązek na równi z Tobą troszczyć się o dobro założonej przez siebie rodziny i wykonywać wszystkie domowe czynności.

Mit: *Rozwody są bardzo kosztowne.*

Fakt: Składając pozew rozwodowy w sądzie strona jest zobowiązana zapłacić od owego pozwu stałą opłatę w wysokości 600 zł. Jeśli jesteś w trudnej sytuacji finansowej możesz ubiegać się o zwolnienie od kosztów sądowych. Jeśli rozwód zostanie orzeczony z wyłącznej winy męża to on będzie musiał pokryć wszystkie koszty, w tym również te, które poniosłaś na pełnomocnika, czyli adwokata lub radcę prawnego.

Mit: *Długotrwałość procedury rozwodowej i wnikliwość sądu w badaniu rozkładu pożycia małżeńskiego leżą w interesie kobiet.*

Fakt: W rzeczywistości długotrwałość procedury rozwodowej oraz utrudnianie uzyskania rozwodu nie leży w większości wypadków w interesie kobiety. To nie mężczyźni, ale kobiety występują najczęściej z pozwem o rozwód. Jak już była o tym mowa, kobiety decydują się na ten krok dopiero w ostateczności. Jeśli kobieta składa pozew o rozwód z powodu przemocy, długotrwałość postępowania rozwodowego stanowi często zagrożenie dla bezpieczeństwa jej i dzieci. To, co najbardziej odstrasza kobiety od dochodzenia swoich praw w sądzie to właśnie przewlekłość postępowania i koszty procesu.

Mit: *Kobiety występują o rozwód z błahych powodów.*

Fakt: Badania prof. Małgorzaty Fuszary wykazały, że kobiety wnoszą do sądu sprawy o rozwód dopiero wówczas, gdy ich sytuacja małżeńska staje się nie do zniesienia. W Polsce wskaźnik rozwodów należy do najniższych w Europie. W przypadkach, gdy sąd orzekał o winie, najwięcej spraw dotyczyło stosowania przemocy, nadużywania alkoholu, nie-

dochowania wierności małżeńskiej i to mężczyźni w większości zostali uznani za winnych rozkładu pożycia małżeńskiego. Według oficjalnych statystyk sądowych najczęstszym powodem rozwodów jest tzw. niezgodność charakterów. Naszym zdaniem, w zestawieniu z badaniami prof. M. Fuszary, dane te nie oddają rzeczywistych przyczyn. Z doświadczeń w Centrum Praw Kobiet wynika, że wiele kobiet rezygnuje z orzekania o winie, nawet w skrajnych sytuacjach związanych z przemocą, ulegając presji męża i chcąc jak najszybciej uzyskać rozwód.

Mit: *Kobiety oskarżają męża o znęcanie się, aby uzyskać jak najkorzystniejsze warunki rozwodu.*

Fakt: To prawda, że starające się o rozwód kobiety często zakładają również sprawę karną o znęcanie się przeciwko swojemu mężowi. Z naszego kilkunastoletniego doświadczenia wynika jednak, że kobiety, decydując się na wniesienie sprawy karnej i pozwu o rozwód, nie robią tego w celu uzyskania korzystniejszych warunków rozwodu. Jest wręcz przeciwnie, kobiety ukrywają przemoc, często przez wiele lat obwiniają się za razy, których doznają od męża, wstydzą się wynosić na zewnątrz to, co dzieje się w czterech ścianach domu. Dopiero decydując się odejść z krzywdzącego związku, postanawiają dochodzić swoich praw na drodze karnej i cywilnej równocześnie. Nie wykluczamy, że mogą zdarzyć się przypadki preparowania sprawy karnej przeciw mężowi w celu uzyskania korzystniejszego orzeczenia w trakcie sprawy rozwodowej. Z naszego doświadczenia oraz wysokiej tak zwanej ciemnej liczby przestępstw znęcania się nad rodziną wynika jednak, że najczęściej jest odwrotnie, gdy kobiety, pomimo ewidentnej przemocy nie zakładają sprawy karnej i decydują się na rozwód bez orzekania o winie.

1. Gdy decydujesz się odejść

Podjęcie decyzji o odejściu od mężczyzny, z którym przeżyło się wiele lat, nie jest rzeczą łatwą. Łączyło was przecież uczucie, macie w pamięci wiele dobrych chwil, chcecie wierzyć, że jest jeszcze szansa na uratowanie małżeństwa. Może on się zmieni i wszystko będzie jak dawniej? Do tego dochodzi lęk przed samotnością i obawa o dzieci – jak one przyjmą decyzję o rozwodzie? Czy dla ich dobra nie trzeba wbrew wszystkiemu pozostać z mężem? Co powie rodzina i znajomi? Czy sobie poradzę?!

Wiele kobiet poszukuje w sobie winy i obarcza się odpowiedzialnością za nieudany związek. Może gdybym go bardziej kochała, lepiej gotowała i zajmowała się dziećmi, to on by nie pił, nie bił mnie i nie zdradzał. Czytasz zamieszczane w czasopiśmie porady: Jak utrzymać przy sobie mężczyznę? Jak go zadowolić? Starasz się lepiej wywiązywać z małżeńskich obowiązków; proponujesz mężowi – alkoholikowi podjęcie leczenia, Ty i dzieci bierzecie udział w spotkaniach grup dla tak zwanych osób współuzależnionych. On jednak nie zauważa Twoich wysiłków. Jeśli nie może Ci zarzucić, że zupa jest za słona, a dziecko zaniedbane, to znajduje inny pretekst, aby zrobić awanturę. Nie przyznaje się, że jest uzależniony od alkoholu. Może przecież nie pić, jeśli tylko zechce, ale to Ty jesteś odpowiedzialna za to, że pije.

Gdy proponujesz terapię rodzinną, słyszysz w odpowiedzi, że to Ty masz problem i powinnaś się leczyć. Poszukujesz pomocy, starasz się zaangażować rodziców w mediację pomiędzy wami, ale to również nie przynosi rezultatów. Pewnego dnia uświadamiasz sobie, że wyczerpałaś już wszystkie

środku, aby ratować wasze małżeństwo. Nie udało się. Dochodzisz do wniosku, że tak dłużej nie możesz żyć.

Ale co mi da rozwód? – zastanawiasz się jeszcze. Przecież i tak będziemy razem mieszkać. Obawiasz się, szczególnie jeśli on nie zgadza się na rozwód, że to tylko dodatkowo zaostrzy sytuację. A do tego koszty – czy mnie na to stać? Może więc nie ma co się tak spieszyć, skoro rozwód i tak niewiele zmieni.

Rozstanie i sam proces rozwodowy nie będą z pewnością bezbolesne. Musisz się przygotować, że minie wiele miesięcy, a w wyjątkowych przypadkach nawet kilka lat, zanim uda Ci się uzyskać rozwód. Czeka Cię publiczne omawianie nawet intymnych spraw, stres związany z samym postępowaniem sądowym i niełatwy proces pozyskiwania świadków, zwłaszcza jeśli zdecydujesz się na orzekanie o winie.

Pamiętaj też, że dzieci oczekują wyjaśnienia tego, co się wokół nich dzieje. Sposób, w jaki to zrobisz zależy oczywiście od ich wieku i nie zawsze jest wskazane, aby znały wszystkie szczegóły. Z pewnością jednak powinny wiedzieć o tak ważnej decyzji, jaką jest decyzja o rozwodzie. Zmieni to przecież ich dalsze życie. Dzieci nie powinny dowiedzieć się o tym z przypadkowo zasłyszanej rozmowy. Należy dać im okazję do wyjaśnienia wątpliwości, zadawania pytań.

Większość kobiet robi wszystko co w ich mocy, żeby uchronić swoje dzieci przed widokiem przemocy. Czasami kobiety, w trosce o to, aby dziecko nie znienawidziło ojca, usprawiedliwiają czy próbują tłumaczyć jego brutalne zachowanie. Takie postępowanie może jednak stać się źródłem poważnych kłopotów. Dzieciom, przed którymi ukrywano przemoc, trudno będzie zrozumieć, dlaczego matka chce opuścić ojca. Matka, która usprawiedliwia przed dziećmi brutalne zachowanie ojca może się spodziewać, że dzieci będą miały do niej pretensje, że w jakiś sposób nie poprawiła sytuacji.

Wiele kobiet, które zdecydowały się odejść, traktuje rozwód jako swoją osobistą porażkę, ma poczucie winy i czuje się odpowiedzialna za to, że nie udało im się utrzymać mał-

żeństwa. Pamiętaj, że jeśli byłaś bita i zdradzana przez męża, nie możesz siebie za to obwiniać ani dopuścić do tego, aby inni obarczali Cię odpowiedzialnością.

Związek dwojga ludzi polega na tym, że oboje starają się o jego powodzenie. Jeżeli związek się nie układa, lub co gorsze, mąż stosuje przemoc, masz prawo się rozstać. Masz prawo do osobistego szczęścia, nawet jeśli kiedyś dokonałaś niewłaściwego wyboru.

Już po podjęciu decyzji o rozwodzie możesz zdecydować się dać sobie i mężowi jeszcze jedną szansę, masz do tego prawo. Zamiast wycofywać pozew o rozwód lepiej skorzystać z możliwości zawieszenia sprawy. Każda z nas ma prawo do wahań, a nawet zmiany decyzji. Decyzja o rozwodzie rzutuje na Twoje dalsze życie i tylko Ty możesz ją podjąć. My chcemy Cię wesprzeć, jeśli myślisz o opuszczeniu związku, który nie daje satysfakcji, w którym być może jesteś bita i poniżana. Nie musisz godzić się na przemoc i upokorzenia, na życie bez miłości i szacunku. Masz prawo do szczęścia osobistego i wyboru innego niż ten, gdy mówiłaś sakramentalne „tak”. Rozstanie z człowiekiem, z którym nie jesteś szczęśliwa, uwolnienie się z krzywdzącego związku daje większości kobiet poczucie wyzwolenia i spokoju, dodaje sił, o których nawet nie marzyły, szczególnie, gdy przez lata były poniżane i krzywdzone.

Pamiętaj, wybór należy do Ciebie!

2. Zanim odejdiesz, zabezpiecz swoje finanse

Jeśli zdecydujesz się odejść od sprawcy przemocy, powinnaś dobrze się do tego przygotować i zabezpieczyć interesy swoje i swoich dzieci. Pozwoli Ci to uniknąć sytuacji, w której sprawca uprzedzi Cię i „za karę” pozbawi dostępu do wspólnego konta i innych zasobów majątku wspólnego.

Pamiętaj, że właściwe przygotowanie się do odejścia to kwestia bezpieczeństwa Twojego i Twoich dzieci. Zrób zatem wszystko, co możliwe, aby jak najlepiej się zabezpieczyć:

- przelej swoje przychody oraz oszczędności na oddzielne, Tobie tylko znane konto bankowe;
- dowiedz się, gdzie i w jakiej wysokości są przechowywane wspólne środki finansowe, papiery wartościowe oraz inne wartościowe przedmioty;
- dowiedz się, czy obciążają Cię wspólne zobowiązania, a jeśli tak, to jakiego typu i w jakiej wysokości;
- zabezpiecz kopie dokumentów dotyczących kont bankowych, polis ubezpieczeniowych, kart kredytowych, papierów wartościowych, zobowiązań jakie na Tobie ciążyą, nakładów, jakie poniosłaś na majątek wspólny lub odrębny partnera;
- zabezpiecz inne ważne dokumenty dotyczące majątku wspólnego, w tym np. zakupu mieszkania, darowizny Twoich rodziców na Twój majątek odrębny, kupno samochodu;
- zmień, po odejściu od sprawcy, numery PIN do kart i innych dokumentów bankowych Twoich oraz waszych dzieci, unikając nadawania numerów, które są związane np. z waszymi datami urodzenia;
- wycofaj pełnomocnictwo dla partnera do swojego konta osobistego;
- usuń swoje dane ze wspólnego konta. Wprowadzie nie uchroni Cię to przed istniejącymi zobowiązaniami, ale możesz zabezpieczyć się przed długami, które będzie zaciągał Twój partner w przyszłości;
- usuń połowę pieniędzy ze wspólnego konta, aby sprawca nie mógł pozbawić Cię dostępu do należącej Ci części;
- poinformuj dłużników i bank o swojej sytuacji, możesz w ten sposób częściowo zabezpieczyć się przed nieodpowiedzialnymi działaniami partnera.

3. Kiedy możesz uzyskać rozwód?

Niezależnie od tego, czy czujesz się winna, czy też uważasz, że odpowiedzialność za rozpad waszego małżeństwa ponosi małżonek, masz prawo wystąpić do sądu z pozwem rozwodowym. Polskie prawo nie wymienia przyczyn, których zaistnienie oznacza automatyczne uzyskanie rozwodu. O uzyskaniu rozwodu nie przesądza alkoholizm, przemoc czy zdrada małżeńska. Zgodnie z rozwiązaniem przyjętym w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, aby uzyskać rozwód, musisz wykazać, że nastąpił zupełny i trwały rozkład pożycia małżeńskiego. A oto jak brzmi stosowny artykuł Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (art. 56 § 1): „Jeżeli między małżonkami nastąpił zupełny i trwały rozkład pożycia, każdy z małżonków może żądać, ażeby sąd rozwiązał małżeństwo przez rozwód”. Termin „rozkład pożycia” nie jest zbyt precyzyjny. Sądy przyjmują, że występuje wówczas, gdy zerwaniu uległy wszelkie, łączące małżonków, rodzaje więzi – duchowa, fizyczna i gospodarcza. Z orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika jednak, że zerwanie więzi duchowej i fizycznej pomiędzy małżonkami, nawet przy istnieniu więzi gospodarczej jest wystarczającą przesłanką do uzyskania rozwodu. Wspólne zamieszkiwanie, co w polskich warunkach jest regułą, nie stanowi więc przeszkody w uzyskaniu rozwodu.

Jeśli wystąpiłaś o rozwód z orzekaniem o winie sąd jest zobowiązany do wszechstronnego wyjaśnienia przyczyn i okoliczności rozkładu pożycia małżeńskiego. Jest to niezbędne do ustalenia, które z małżonków ponosi winę za rozkład pożycia.

Powinnaś jednak wiedzieć, że mimo zupełnego i trwałego rozkładu pożycia małżeńskiego możesz nie otrzymać rozwodu (art. 56 § 2 i § 3 k.r.o.), jeśli sąd uzna, że:

1. Nie jest to wskazane ze względu na dobro dzieci.

Sąd zobowiązany jest do oceny wpływu, jaki orzeczenie rozwodu będzie miało na dzieci. W tym celu sądy często kierują małżonków i dzieci na badanie do tzw. ośrodka RODK (Rodzinny Ośrodek Diagnostyczno-Konsultacyjny). Jak wynika z badań prof. Małgorzaty Fuszary i z obserwacji prowadzonych w Centrum Praw Kobiet, sądy i psycholodzy z ośrodków RODK, wydając orzeczenia i opinie w sprawach rozwodowych i kontaktów z dziećmi, opierają się często na stereotypach dotyczących rodziny i dobra dziecka. Zdarza się, że sprawy rozwodowe małżeństw, w których mąż stosował przemoc, trwają latami lub sąd nie udziela rozwodu, zasłaniając się dobrem małoletnich dzieci. Tymczasem badania naukowe nie pozostawiają wątpliwości, że przemoc w domu, nawet jeśli samo dziecko nie jest bite, a pozostaje tylko świadkiem przemocy wobec matki, ma zdecydowanie negatywny wpływ na psychikę dziecka.

2. Gdy z innych względów byłoby to sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

W tym wypadku w grę może wchodzić interes lub dobro współmałżonka lub innych osób (np. małoletnich dzieci jednego z małżonków lub dzieci pełnoletnich). Za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego można uznać orzeczenie rozwodu np. wtedy, gdy małżonek pozwany jest nieuleczalnie chory, wymaga moralnego lub finansowego wsparcia.

3. Gdy rozwodu żąda małżonek winny rozkładu pożycia.

W tym przypadku ustawa przewiduje wyjątki. Małżonek wyłącznie winny rozkładu pożycia może otrzymać rozwód, jeżeli:

- drugi małżonek wyraża przed sądem zgodę na rozwód;
- drugi małżonek nie wyraża zgody na rozwód, ale jego odmowa jest w określonej sytuacji sprzeczna z zasadami współżycia społecznego (np. małżonek pozwany nie kocha współmałżonka, dokuca mu itp., a na rozwód nie

zgadza się z czystej złośliwości). Wówczas, pomimo że rozwodu domaga się małżonek wyłącznie winny rozkładu pożycia, rozwód może zostać orzeczony.

Warto wiedzieć, że w niektórych sytuacjach zamiast o rozwód powinnaś wystąpić o unieważnienie małżeństwa. Unieważnienie małżeństwa następuje wtedy, gdy zawarto je niezgodnie z prawem. Sytuacje takie mają miejsce, gdy:

- bez zezwolenia sądu opiekuńczego związek małżeński zawarła osoba, która nie ukończyła lat osiemnastu;
- małżeństwo zawarła osoba całkowicie ubezwłasnowolniona;
- małżeństwo zawarła osoba chora psychicznie lub z niedorozwojem umysłowym;
- małżeństwo zawarła osoba pozostająca już w związku małżeńskim;
- między małżonkami zachodzi bliski stopień pokrewieństwa lub powinowactwa, albo gdy małżonkowie pozostają w stosunku przysposobienia;
- małżeństwo zostało zawarte przez pełnomocnika, a brak było zezwolenia sądu opiekuńczego na złożenie oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński przez pełnomocnika albo pełnomocnictwo nie było ważne lub było skutecznie odwołane;
- oświadczenie o wstąpieniu w związek małżeński posiada wady oświadczenia woli.

Jeśli na przykład po zawarciu małżeństwa okazało się, że Twój małżonek jest chory psychicznie a jego stan zdrowia lub umysłu zagraża Waszemu małżeństwu lub zdrowiu przyszłego potomstwa, powinnaś wystąpić o unieważnienie małżeństwa, a nie o rozwód. Unieważnienie małżeństwa powoduje, że rozwiązany w ten sposób związek traktuje się jak niebyły, to znaczy tak, jakby małżeństwo nigdy nie zostało zawarte. Pozew o unieważnienie małżeństwa należy złożyć w sądzie. Poza małżonkiem może to zrobić prokurator lub w niektórych sytuacjach każdy, kto ma w tym interes (np. pierwsza żona mężczyzny, który zawarł drugi związek małżeński, gdy jego pierwsze małżeństwo nie zostało rozwiązane).

4. Separacja

Jeśli ze względów religijnych nie decydujesz się na rozwód możesz wystąpić o separację. Rodzi ona takie same skutki prawne jak rozwód, z tą różnicą, że małżeństwo istnieje nadal, co w konsekwencji powoduje, że nie można zawrzeć nowego małżeństwa ani wrócić do poprzedniego nazwiska. Orzekając separację, sąd będzie rozstrzygał m.in. o obowiązku alimentacyjnym na małoletnie dzieci stron, opiece nad nimi, sposobie uregulowania kontaktów rodziców z dziećmi, sposobie korzystania ze wspólnego mieszkania, o eksmisji jednego z małżonków oraz o podziale majątku – ale tylko w przypadku waszego zgodnego wniosku, jeśli przeprowadzenie tego podziału nie spowoduje nadmiernej zwłoki w postępowaniu. Pozew o separację wnosi się podobnie jak przy rozwodzie do sądu okręgowego.

Postępowanie sądowe w sprawie separacji może toczyć się w dwóch trybach:

1. w trybie spornym, gdy tylko jeden z małżonków wnosi pozew o separację;

2. w trybie spornym, gdy oboje małżonkowie zgodnie występują z pozwem o separację a mają wspólne małoletnie dzieci;

3. w trybie niespornym, gdy oboje małżonkowie zgodnie występują z wnioskiem o separację oraz nie mają wspólnych małoletnich dzieci.

W trybie spornym orzeka jeden sędzia wraz z dwoma ławnikami a opłata stała wynosi 600 zł, w trybie niespornym orzeka jeden sędzia, a opłata stała wynosi 100 zł.

Dla orzeczenia separacji konieczny jest zupełny rozkład pożycia, nie musi być to jednak rozkład trwały, tak jak w przypadku rozwodu. Sąd, orzekając separację, może zobo-

wiązać małżonków do wzajemnej pomocy. Może mieć to znaczenie, gdy jeden z małżonków choruje. Alimenty orzeczone na małżonka są bezterminowe. Nie ma tu zastosowania art. 60 § 3 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. O separację może wystąpić małżonek wyłącznie winny rozpadu pożycia i nie stanowi to przeszkody rozwiązania małżeństwa. Odmowa zgody na separację przez małżonka niewinnego nie stanowi przeszkody rozwiązania małżeństwa przez separację.

5. Rozwód z orzekaniem i bez orzekania o winie

Przed wystąpieniem o rozwód powinnaś podjąć decyzję, czy chcesz, aby wyrok został wydany z orzekaniem czy też bez orzekania o winie. Decyzja ta pociąga za sobą określone konsekwencje. Jeśli zdecydujesz się na uzyskanie rozwodu z orzekaniem o winie, musisz się liczyć z tym, że sprawa będzie trwała dłużej, gdyż sąd jest zobowiązany do ustalenia, czy i który z małżonków jest winny rozkładu pożycia. Będziesz musiała dowieść, że wina leży po stronie męża, a on będzie się z pewnością bronił. Nawet w sytuacji oczywistej winy (np. zdrada), mężczyźni najczęściej się bronią i starają się wykazać, że wina leży również po Twojej stronie. Czasem nalegają, abyś się zgodziła na rozwód bez orzekania o winie.

Jeżeli sąd orzeka o winie w wyroku rozwodowym może stwierdzić, że:

- żadne z małżonków nie jest winne rozkładu pożycia małżeńskiego; np. małżonkowie nie mogą dojść do porozumienia z powodu niezgodności charakterów;
- wyłącznie winne rozkładu pożycia jest jedno z małżonków;
- winni rozkładu pożycia są oboje małżonkowie.

W każdym przypadku sąd powinien wnikliwie zbadać sprawę i indywidualnie rozpatrzyć kwestię winy małżonków.

Polskie prawo nie zawiera katalogu zachowań, które przesądzą o winie jednej strony. Można natomiast wymienić kilka przykładowych zachowań, które w zasadzie powinny przesądzać o winie małżonka. Należą do nich: nadużywanie alkoholu, agresywne zachowanie i używanie przemocy w stosunku do członków rodziny, zdrada, opuszczenie współmałżonka bez ważnych powodów, zawinione nieprzyczynianie się do zaspokajania podstawowych potrzeb rodziny.

Powinnaś mieć jednak świadomość, że badający kwestię winy małżonków sąd często kieruje się stereotypowym myśleniem. Pomimo istniejącego w prawie zapisu o równości praw i obowiązków małżonków sądy w sposób tradycyjny, a co za tym idzie nierównościowy i niesprawiedliwy, oceniają wywiązywanie się kobiet i mężczyzn z obowiązków małżeńskich. Gdy mężczyzna nie nadużywa alkoholu, pracuje zawodowo i nie zdradza żony, trudno jest mu przypisać winę za rozkład małżeństwa. Natomiast od kobiety, oprócz pracy zawodowej (czyli przyczyniania się do zaspokajania finansowych potrzeb rodziny) oczekuje się, że będzie dbała o dom, dzieci i męża (sprzątanie, pranie, gotowanie itp.), a jeśli tego nie robi, to znaczy, że nie wywiązuje się ze swoich obowiązków i tym samym przyczynia się do rozkładu pożycia małżeńskiego. Musisz więc przygotować się na pytania dotyczące tak zwanej dbałości o rodzinę typu: „Kto gotował obiady, sprzątał? itp.” Odpowiadając na takie pytania, możesz i masz prawo argumentować, że prawo nakłada na oboje małżonków równe prawa i obowiązki, a zatem nie można Ci przypisać winy, jeśli w stopniu nie mniejszym od męża wywiązywałaś się z obowiązków domowych oraz opiekuńczych wobec dzieci.

Wyrok stwierdzający, że tylko jedna strona jest winna rozkładu pożycia, wywiera istotne skutki prawne, przede wszystkim, jeśli chodzi o obowiązek alimentacyjny na rzecz drugiego małżonka.

Ponadto, w pewnych okolicznościach, może stanowić ważny powód do żądania ustalenia nierównych udziałów przy podziale majątku wspólnego małżonków, może pomóc Ci w uzyskaniu eksmisji w sprawie rozwodowej.

Jeśli zdecydujesz się na rozwód bez orzekania o winie, powinnaś mieć świadomość, że Twój małżonek musi wyrazić zgodę na taki tryb orzekania rozvodu. Wówczas sąd zwolniony jest z orzekania o winie i bada tylko, czy nastąpił zupełny i trwały rozkład pożycia. Sprawy o rozwód bez orzekania o winie trwają z reguły krócej, ale powinnaś zdawać sobie sprawę ze skutków, jakie pociąga za sobą ta formuła uzyskania rozvodu. Nie podejmuj decyzji pochopnie, nie ulegaj namowom swojego pełnomocnika, któremu może zależeć na jak najszybszym zakończeniu sprawy. Rozważ wszystkie za i przeciw. Jeśli zrezygnujesz z orzekania o winie, staraj się to wykorzystać do uzyskania korzystnego rozwiązania dotyczącego np. podziału majątku lub kontaktów z dziećmi.

Jeśli sąd w wyroku rozwodowym orzeknie o Twojej winie lub nie orzeknie o winie Twojego małżonka, a Ty nie zgadzasz się z takim orzeczeniem, możesz wnieść apelację tylko co do tego rozstrzygnięcia (patrz rozdział o apelacji).

6. Pozew rozwodowy

Jeśli zdecydowałaś się na rozwód, musisz wnieść do właściwego sądu stosowne pismo, tak zwany pozew o rozwód. Gdybyś omyłkowo nazwała pozew inaczej, na przykład „prośba” lub „podanie”, ale z treści pisma wynikałoby jasno, że chodzi Ci o uzyskanie rozvodu, nie przejmuj się – sąd potraktuje je tak samo, jak pismo zatytułowane „pозew”.

Pozew o rozwód powinien być skierowany do wydziału cywilnego sądu okręgowego, w którego okręgu mieliście ostat-

nie wspólne miejsce zamieszkania, jeśli chociaż jedno z Was w okręgu tym nadal ma miejsce zamieszkania lub miejsce zwykłego pobytu. Jeżeli ani Ty, ani Twój małżonek nie mieszkaacie już w tym okręgu, to powinnaś złożyć pozew w sądzie okręgowym w okręgu, w którym zamieszkuje obecnie Twój małżonek. Jeśli nie jest to możliwe (np. mąż mieszka za granicą) – złóż pozew do sądu w okręgu właściwym dla miejsca Twojego zamieszkania. Jeśli masz wątpliwości, do którego wydziału lub do jakiego sądu złożyć pozew, zadzwoń do sądu i upewnij się. Jeżeli pomylisz się i złożysz pozew do niewłaściwego sądu, nie przejmuj się tym zbyt. Twój pozew powinien zostać przekazany do właściwego sądu. Wydłuży to jednak czas oczekiwania na wyznaczenie pierwszej rozprawy.

Jeżeli Twój małżonek nie przebywa w miejscu zamieszkania i nie można ustalić miejsca jego pobytu nic nie stoi na przeszkodzie, żebyś wszczęła proces rozwodowy. W takiej sytuacji musisz napisać wniosek o ustanowienie tzw. kuratora procesowego.

W pozwie powinnaś określić, kto jest powodem, a kto pozwanym. Jeśli Ty wnosisz do sądu pozew o rozwód, to stajesz się powódką, natomiast Twój małżonek pozwanym. Określając strony procesowe (powód, pozwany) powinnaś podać Wasze pełne dane: imiona i nazwiska, numer PESEL, dokładny adres lub adresy (z kodem pocztowym). Jeśli obawiasz się, że mąż może kontrolować Twoją korespondencję lub Ci jej nie przekazywać, możesz podać inny adres do korespondencji.

Pamiętaj, aby w pozwie dokładnie określić, czego się domagasz, a co za tym idzie, jakiego oczekujesz wyroku. Dodatkowo poinformuj w pozwie sąd, czy strony podjęły próbę mediacji lub innego pozasądowego sposobu rozwiązywania sporu, a w przypadku, gdy takich prób nie podjęto wyjaśnienie przyczyn ich niepodjęcia – wystarczy jedno zdanie. Jak już była o tym mowa, możesz domagać się wydania wyroku z orzeczeniem o winie pozwanego, bez orzekania o winie lub z winy obu stron.

Powinnaś jednak wiedzieć, że jeżeli pisząc pozew rozwodowy, wnioskowałeś o wydanie wyroku bez orzekania o winie, a w trakcie toczącej się sprawy zmieniałaś zdanie i uważasz, że rozwód powinien zostać orzeczony z wyłącznej winy Twojego małżonka masz prawo domagać się tego. Prawo to przysługuje Ci aż do uprawomocnienia się wyroku rozwodowego.

W pozwie rozwodowym należy również zamieścić wnioski dotyczące powołania świadków, władzy rodzicielskiej, kontaktów z dziećmi, alimentów i sposobu korzystania z mieszkania, a jeśli są do tego podstawy, również podziału majątku i/lub eksmisji. Powinnaś wnieść też o zabezpieczenie Twoich roszczeń na czas sprawy rozwodowej.

To przykłady wniosków, jakie możesz wnieść w sprawie rozwodowej:

Wniosek dotyczący władzy rodzicielskiej

Sąd powinien w wyroku rozwodowym i na czas trwania sprawy rozwodowej orzec o władzy rodzicielskiej. Sąd może opiekę nad dziećmi powierzyć obojgu rodzicom lub jednemu z nich, ograniczając władzę rodzicielką drugiego do określonych obowiązków i uprawnień. Możesz przygotować porozumienie rodzicielskie, w którym powinnaś napisać jak Twoim zdaniem powinna być sprawowana opieka nad Waszymi wspólnymi dziećmi, nie jest to jednak konieczne ponieważ w razie braku porozumienia między rodzicami sąd uwzględniając prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców rozstrzygnie o wykonaniu władzy rodzicielskiej i ustaleniu kontaktów. Jeżeli dobro dziecka będzie przemawiało za utrzymaniem władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom, to sąd taką władzę będzie mógł utrzymać bez konieczności przedstawiania porozumienia rodzicielskiego. Sąd oczywiście może pozostawić władzę rodzicielską obojgu rodzicom na ich zgodny wniosek.

Wniosek dotyczący uregulowania kontaktów z dziećmi

Sąd w wyroku rozwodowym musi uregulować kontakty danego rodzica z dziećmi. Napisz więc w pozwie propozy-

cję uregulowania owych kontaktów. W tym celu powinnaś dokładnie wskazać w jakich dniach i w jakich konkretnie godzinach chcesz, aby ojciec spotykał się z dzieckiem i podaj miejsce tych spotkań. Możesz wskazać, czy chcesz aby przy spotkaniach tych była obecna osoba trzecia, np. Ty, ktoś z rodziny czy kurator sądowy. Jeśli zgodnie ustalicie jak mają wyglądać kontakty z dzieckiem, sąd będzie związany Waszym porozumieniem, jeżeli jest ono zgodne z dobrem dziecka.

Pamiętaj, że zawsze możesz też wnieść o zabezpieczenie kontaktów do czasu zakończenia sprawy rozwodowej.

Wniosek dotyczący świadczeń alimentacyjnych

Sąd powinien z urzędu orzec alimenty, ale dobrze jest wystąpić ze stosownym wnioskiem w pozwie rozwodowym i wnieść o ich zabezpieczenie na czas trwania rozprawy. Powinnaś podać wysokość alimentów, o które wnosisz. W pozwie powinnaś również podać swoje zarobki, przedstawić zarobki oraz możliwości zarobkowe męża, a także określić potrzeby waszych dzieci.

Wniosek dotyczący sposobu korzystania z mieszkania

Sąd rozstrzygnie, w jaki sposób Ty i Twój małżonek macie korzystać ze wspólnego mieszkania, dopóki będziecie razem mieszkać (na czas rozprawy i po rozwodzie, do czasu podziału majątku). Najczęściej sąd przyznaje po jednym pokoju każdemu z małżonków, a pozostałe pomieszczenia do wspólnego użytkowania. Jeśli macie dwa mieszkania lub mąż nie mieszka w domu, możesz wnioskować, aby sąd do czasu podziału majątku przyznał jedno z mieszkań Tobie, a drugie Twojemu małżonkowi.

Wniosek dotyczący eksmisji jednego z małżonków

Sąd w wyroku rozwodowym może na wniosek jednego z małżonków orzec eksmisję drugiego małżonka. Pamiętaj, że podstawą do orzeczenia eksmisji jest rażąco naganne za-

chowanie małżonka, które uniemożliwia Tobie wspólne zamieszkiwanie. Zachowanie to musi być uporczywe, częste, powtarzające się i o dużym nasileniu złej woli.

Wniosek dotyczący podziału wspólnego majątku

Sąd może dokonać podziału majątku wspólnego, w tym również mieszkania, tylko wówczas, gdy nie spowoduje to nadmiernego przedłużenia procesu rozwodowego. Przyznanie mieszkania jednemu z małżonków w wyroku rozwodowym jest możliwe tylko wtedy, gdy drugi małżonek wyrazi zgodę na opuszczenie owego mieszkania bez dostarczania mu lokalu zamiennego i pomieszczenia zastępczego, a przyznanie takiego mieszkania jednemu z małżonków jest możliwe. Jeśli Twój małżonek nie wyraża zgody lub nie możecie się porozumieć co do sposobu podziału majątku, sąd nie dokona podziału i będziesz zmuszona wnieść kolejną sprawę o podział majątku, już po uprawomocnieniu się wyroku rozwodowego.

Wszystkie wyżej omówione wnioski, poza wnioskiem o podział majątku i eksmisję małżonka, mogą być zabezpieczone na czas trwania rozprawy rozwodowej, tj. w trybie art. 730 Kodeksu postępowania cywilnego.

Jeśli sąd nie ustosunkuje się do któregoś z Twoich wniosków, złóż kolejny podczas rozprawy i domagaj się, aby sąd wydał stosowne postanowienie. Chodzi przecież o zabezpieczenie Twoich interesów. Proces rozwodowy może trwać wiele miesięcy czy nawet lat, ale postanowienia dotyczące obowiązku alimentacyjnego, sposobu sprawowania opieki nad małoletnimi dziećmi, sposobu uregulowania kontaktów z nimi, zakresu i sposobu korzystania ze wspólnego mieszkania lub wydania małżonkowi opuszczającemu wspólne mieszkanie niezbędnych rzeczy, nie mogą aż tak długo czekać na rozstrzygnięcie. Trudno na przykład sobie wyobrazić, żeby podczas trwającego miesiącami procesu rozwodowego dzieci nie otrzymały alimentów.

W pozwie rozwodowym powinnaś podać imiona i nazwiska oraz dokładne adresy osób, które zamierzasz powołać na świadków w swojej sprawie wraz z podaniem okoliczności na jaką ich powołujesz, np. na okoliczność uzależnienia męża od alkoholu i jego demoralizującego wpływu na małoletnie dzieci stron. Jeśli z jakiś względów nie zrobiłaś tego w pozwie, stosowny wniosek dowodowy możesz złożyć w sądzie w innym czasie, podając, na jaką okoliczność powołujesz poszczególnych świadków.

Pozew musisz należycie uzasadnić. W uzasadnieniu powinnaś podać dane dotyczące liczby i wieku Waszych wspólnych, małoletnich dzieci, argumenty uzasadniające zawarte w pozwie żądania i inne, przemawiające na Twoją korzyść, informacje. Opis stanu faktycznego, podany w celu uzasadnienia żądań pozwu, powinien brzmieć przekonująco, wiarygodnie i konkretnie. W uzasadnieniu należy przedstawić dowody na poparcie poszczególnych twierdzeń. Wszędzie tam, gdzie podajemy opisy konkretnych okoliczności i wydarzeń, przedstawiamy również dowody, które mają owe okoliczności uwiarygodnić.

Jeśli sama napisałaś pozew, nie zapomnij się pod nim podpisać, w przeciwnym razie sąd wezwie Cię do uzupełnienia braków formalnych pozwu, pod rygorem jego zwrotu.

Na końcu pozwu należy zamieścić listę załączników, tzn. dokumentów, na które powoływałaś się w uzasadnieniu. Do pozwu rozwodowego należy koniecznie dołączyć:

- skrócony odpis aktu małżeństwa;
- skrócone odpisy aktów urodzenia Waszych wspólnych małoletnich dzieci;
- zaświadczenie o wysokości Twoich zarobków. Jeśli nie pracujesz, załącz odcinek renty, zaświadczenie o tym, że jesteś osobą bezrobotną itp .

Pozew należy sporządzić w trzech egzemplarzach. Do każdego egzemplarza dołącz komplet załączników (do jednego pozwu załącz oryginalne załączniki, a do drugiego – kserokopie). Jeśli załącznikiem ma być ważny dla Ciebie dokument np. umowa pożyczki/kredytu, akt notarialny, itd., to wystar-

czy jeśli jako załącznik do pozwu dołączysz jego kserokopię, a oryginał owego dokumentu będziesz miała przy sobie na rozprawie. Dwa z tak przygotowanych pozwów wraz z załącznikami złóż w sądzie lub wyślij listem poleconym (jeden pozostanie w sądzie, drugi zostanie przekazany Twojemu małżonkowi), a trzeci pozostaw sobie. Składając pozew w biurze podawczym w sądzie, poproś o potwierdzenie jego złożenia – na Twoim egzemplarzu urzędnik biura podawczego przystawi pieczętkę z datą i wpisze liczbę przyjętych załączników.

Wniesienie sprawy rozwodowej wiąże się z koniecznością uiszczenia pewnych opłat, tj. 600 zł. Jeśli zarabiasz mało, nie stać Cię na uiszczenie opłaty sądowej i obawiasz się, że sama nie dasz sobie rady, możesz wraz z pozwem o rozwód wnieść wniosek o zwolnienie Cię z kosztów sądowych i przyznanie pełnomocnika z urzędu, tj. adwokata lub radcy prawnego. Dołącz stosowne zaświadczenie o zarobkach i uzasadnij swoją prośbę, a także wypełnij oświadczenie o stanie majątkowym. Decyzję w tej sprawie podejmie sąd na posiedzeniu niejawnym.

Jeśli pozew zawiera braki formalne, sędzia przewodniczący wzywa stronę do poprawienia lub uzupełnienia pozwu w terminie 7 dni. Przysłane do Ciebie w tej sprawie pismo z sądu dokładnie określa braki, podaje termin, w jakim należy je usunąć oraz informuje, co się stanie, jeśli nie usuniesz braków w terminie. Jeśli tego nie zrobisz sąd zwróci Twój pozew i nie wywoła on żadnych skutków prawnych.

7. Co powinnaś wiedzieć, zanim stawisz się w sądzie

Zasadą jest, że sprawy rozwodowe (w odróżnieniu od większości spraw w sądzie) toczą się z wyłączeniem jawności, tzn., że na sali nie mogą być obecne osoby postron-

ne. Sprawa rozwodowa może się odbywać przy „drzwiach otwartych” tylko wtedy, gdy obydwie strony, czyli Ty i Twój małżonek zażądacie publicznego rozpoznania sprawy, a sąd uzna, że nie zagraża to moralności. Dobrze jest wiedzieć, że strona powodowa zajmuje na sali sądowej miejsce po lewej stronie, a pozwana po prawej stojąc naprzeciwko sędziego.

W sprawie rozwodowej masz prawo do posiadania pełnomocnika. Pełnomocnikiem procesowym może być nie tylko adwokat albo radca prawny, ale również Twój rodzice, rodzzeństwo lub dorosłe dzieci. Aby pełnomocnik mógł działać w Twoim imieniu, musi otrzymać od Ciebie pełnomocnictwo, udzielone specjalnie do sprawy rozwodowej. Jak już była o tym mowa, jeśli nie stać Cię na pełnomocnika, możesz wystąpić do sądu o przyznanie adwokata lub radcy prawnego z urzędu. Pamiętaj, że możesz to zrobić również wówczas, gdy nie zostałeś zwolniona z kosztów sądowych.

Poza pełnomocnikiem masz również prawo zaprosić do udziału w sprawie tak zwaną osobę zaufania. Może to być Twoja przyjaciółka, matka, siostra lub np. przedstawicielka organizacji, do której zwróciłaś się z prośbą o pomoc. W obecności bliskiej Ci osoby będziesz się czuć pewniej. Warto wiedzieć, że w dotychczasowej praktyce sądowej udział osoby zaufania w rozprawie rozwodowej był rzadkością, toteż sędziowie i pełnomocnicy strony przeciwnej mogą kwestionować Twoje prawo do zaproszenia takiej osoby na salę rozpraw. Nie pozwól się pozbawić tego prawa. Przepis artykułu 154 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego reguluje tę kwestię jednoznacznie: „Podczas posiedzenia odbywającego się przy drzwiach zamkniętych mogą być obecni na sali: strony, interwenienci uboczni, ich przedstawiciele ustawowi i pełnomocnicy, prokurator oraz osoby zaufania po dwie z każdej strony”. Pamiętaj, masz prawo zaprosić osobę zaufania i nikt, nawet niezawisły sąd, nie może Cię tego prawa pozbawić!

O terminach rozpraw i innych ważnych sprawach sąd będzie Cię informował za pośrednictwem poczty lub podczas

rozprawy, wyznaczając kolejny termin. Jeśli sąd na końcu rozprawy poda termin następnej, to nie otrzymasz już odrębnego zawiadomienia. Powinnaś również wiedzieć, że jeśli masz pełnomocnika, sąd nie zawiadomi Cię osobiście o terminach rozpraw. Wezwanie będzie wysłane tylko do Twojego pełnomocnika. Musisz to wziąć pod uwagę i kontaktować się z nim, może się bowiem zdarzyć, że zapomni Cię zawiadomić o terminie sprawy, w której chciałabyś wziąć udział.

Wezwania do sądu mogą być dwojakiego rodzaju:

- zawiadomienie o terminie rozprawy;
- wezwanie do osobistego stawiennictwa .

Zawiadomienie o terminie rozprawy ma charakter czysto informacyjny – nie zobowiązuje Cię ono do osobistego stawiennictwa w sądzie, a jedynie powiadamia o terminie kolejnej rozprawy. Natomiast wezwanie do osobistego stawiennictwa zobowiązuje Cię do stawienia się w sądzie osobiście, np. w celu złożenia zeznań. Jeżeli z jakiegoś ważnego powodu nie możesz przybyć do sądu, masz obowiązek swoją nieobecność usprawiedliwić.

Gdy zostaniesz wezwana do stawiennictwa w sądzie, a mimo to nie przyjdiesz na rozprawę i nie usprawiedliwisz swojej nieobecności, sąd ma prawo ukarać Cię grzywną. Nie ma natomiast prawa wydać postanowienia o przymusowym doprowadzeniu Cię do sądu. Okoliczności, które mogą usprawiedliwić Twoją nieobecność na rozprawie to między innymi: choroba Twoja lub dziecka (powinnaś mieć zaświadczenie lekarskie od lekarza sądowego), awaria środków komunikacji, złe warunki atmosferyczne, uniemożliwiające dotarcie do sądu.

Pamiętaj, że sprawa rozwodowa może się odbyć mimo niestawiennictwa jednej ze stron. Jeżeli jednak bez usprawiedliwienia nie stawisz się na pierwszym posiedzeniu wyznaczonym w celu przeprowadzenia rozprawy, sąd zawiesi postępowanie (jeśli to Ty złożyłaś pozew rozwodowy). Nie dotyczy to sytuacji, gdy w Twoim imieniu stawi się pełnomocnik.

Powinnaś wiedzieć, że podczas rozprawy, pomimo posiadania pełnomocnika, masz prawo sama zabierać głos i zadawać pytania, tak świadkom, jak i swojemu mężowi. Nie wahaj się korzystać z tego prawa, jeśli uważasz, że jakaś kwestia wymaga wyjaśnienia. Staraj się jednak uzgadniać treść swych wystąpień z pełnomocnikiem, w przeciwnym razie może się on/ona wycofać z prowadzenia sprawy. Jeśli nie jesteś zadowolona z pełnomocnika możesz cofnąć wcześniej udzielone pełnomocnictwo. Jeśli do chwili cofnięcia pełnomocnictwa nie poświęcił Twojej sprawie wiele pracy, możesz żądać częściowego zwrotu kosztów.

Warto wiedzieć, że przebieg toczącej się przed sądem rozprawy jest utrwalany za pomocą urządzeń rejestrujących dźwięk albo obraz i dźwięk oraz pisemnie. Jeśli z przyczyn technicznych przebieg Twojej sprawy nie może być utrwalony za pomocą dźwięku lub obrazu i dźwięku, wtedy protokół jest sporządzany wyłącznie pisemnie. Powinien on zawierać dokładny przebieg rozprawy, ze wszystkimi wypowiedziami i pytaniami. Pamiętaj, że jako strona masz prawo do przeglądania protokołów z rozpraw (jeśli były sporządzone pisemnie) lub odtworzenia/odsłuchania nagrań z rozprawy. Jeżeli stwierdzisz, że w protokole coś pominięto lub źle zapisano powinnaś złożyć wniosek o sprostowanie lub uzupełnienie protokołu (w terminie: najpóźniej do następnej rozprawy). Zdarza się niekiedy, że protokolantka pomija fragmenty wypowiedzi, gdyż nie nadąża za potokiem słów. Najczęściej protokolantka spisuje to, co podyktuje jej – powtarzając fragmenty wypowiedzi przesłuchiwanego – sędziego. Może się też zdarzyć, że dyktowane do protokołu słowa nie w pełni oddają treść tego, co chciałaś przekazać. Słuchaj uważnie, co jest zapisywane, a jeśli masz uwagi, zgłaszaj je na bieżąco i poproś sędziego o wpisanie ich do protokołu. Silne emocje, napięcie i zdenerwowanie w znacznym stopniu utrudniają wypowiedanie się przed sądem. Dlatego, w miarę możliwości, staraj się przygotować do rozprawy. Zapisz to, co będziesz chciała

przekazać, przypomnij sobie ważne daty i wydarzenia, o których zamierzasz opowiedzieć. Wskazane jest również przygotowanie listy pytań, jakie chcesz zadać mężowi i świadkom. Możliwość zadawania pytań świadkom i mężowi nie oznacza, że masz prawo do komentowania i prostowania ich wypowiedzi. Jeśli nie powstrzymasz się od komentarzy, sąd udzieli Ci pouczenia, a może również pozbawić Cię głosu.

Pamiętaj, że przysługuje Ci prawo do przeglądania akt sprawy, robienia z nich notatek, odpisów i kserokopii. To ważne uprawnienie i staraj się z niego korzystać.

Powinnaś wiedzieć, że nawet jeśli strona pozwana uzna powództwo (strona pozwana uznaje zawarte w pozwie twierdzenia powoda za prawdziwe i zgadza się na wydanie wyroku w takim brzmieniu, w jakim oczekuje powód), orzeczenie rozwodu jest możliwe dopiero po przeprowadzeniu ograniczonego postępowania dowodowego. Polega to na złożeniu przez strony stosownych zeznań.

Musisz również liczyć się z tym, że sąd może zawiesić postępowanie, jeśli w trakcie toczącego się procesu rozwodowego dojdzie do przekonania, że Ty i Twój mąż macie szansę na pogodzenie się lub, że w dalszym ciągu łączy Was związek uczuciowy. Na postanowienie sądu o zawieszeniu postępowania stronom przysługuje prawo do złożenia zażalenia na taką decyzję. Pamiętaj również, że sama możesz złożyć wniosek o podjęcie zawieszzonego postępowania po upływie co najmniej trzech miesięcy od dnia, w którym sąd zawiesił waszą sprawę rozwodową. Jeżeli żadna ze stron, w ciągu roku od zawieszenia postępowania, nie złoży wniosku o jego podjęcie, sąd umarza postępowanie. Pamiętaj – jeśli sąd zawiesił postępowanie, a Ty chcesz, aby sprawa rozwodowa dalej się toczyła, to po upływie trzech miesięcy od zawieszenia złóż wniosek o podjęcie zawieszzonego postępowania.

Nawet jeśli wcześniej wniosłaś sprawę o alimenty, a później o rozwód, to sprawa o alimenty zostanie zawieszona i dołączona do sprawy rozwodowej. W sądzie nie mogą bo-

wiem równocześnie toczyć się dwa postępowania w tej samej sprawie. Masz jednak prawo, niezależnie od toczącej się sprawy rozwodowej, wnieść do sądu pozew o zniesienie wspólności majątkowej małżeńskiej z datą wsteczną, np. z dniem 1 stycznia 2013 r. (pomoże Ci to w pewnym stopniu zabezpieczyć się przed roztrwaniem przez męża majątku wspólnego lub też będziesz mogła nabyć różne przedmioty lub nieruchomości na wyłączną własność) lub też o pozbanienie męża zarządu majątkiem wspólnym.

Niezależnie od tego, czy sprawa prowadzona będzie przy drzwiach otwartych czy z wyłączeniem jawności, ogłoszenie wyroku będzie publiczne.

8. Przebieg rozprawy rozwodowej

Zgodnie z obowiązującym prawem orzeczenie rozwodu musi być poprzedzone postępowaniem dowodowym. Sąd zobowiązany jest ustalić okoliczności rozkładu pożycia i zbadać sytuację małoletnich dzieci. Pierwsza rozprawa w sprawie rozwodowej wyznaczana jest z reguły po upływie kilku miesięcy od złożenia pozwu (termin i częstotliwość rozpraw zależy od stopnia obciążenia pracą sędziego).

Przygotuj się na to, że sędzia będzie pytał o Twój stosunek do współmałżonka, o to, czy go kochasz, czy chcesz się z nim pogodzić i czy widzisz szansę pogodzenia się w przyszłości. Wystąpienie przed sądem może być trudne emocjonalnie. Dlatego zastanów się wcześniej, jak odpowiadać na pytania dotyczące waszego wspólnego życia, przypomnij sobie konkretne fakty i daty.

Na początku zostaniesz zapytana, czy podtrzymujesz powództwo, tzn. czy nie zmieniłaś swojego postanowienia co do rozwodu. Następnie sąd przeprowadza informacyjne przesłu-

chaniu stron, bada czy więzi łączące was jako małżonków (duchowe, fizyczne i gospodarcze) zostały zerwane. Aby otrzymać rozwód, musisz wykazać, że łączące was niegdyś uczucia w pełni wygasły. Może się zdarzyć, że Twój mąż oświadczy, że nadal Cię kocha. Nie stanowi to jednak przeszkody do rozwiązania małżeństwa. Dla sądu wystarczające jest zerwanie więzi uczuciowej przez jedną ze stron, tak więc wystarczy Twoje kategoryczne oświadczenie, że nie kochasz męża i nie chcesz z nim dłużej być.

W trakcie procesu rozwodowego sąd docieka również, czy i od kiedy ustała pomiędzy małżonkami więź fizyczna. Przygotuj się więc na intymne pytania dotyczące współżycia fizycznego. Nawet sporadyczne kontakty seksualne małżonków w trakcie postępowania rozwodowego mogą prowadzić do odmowy udzielenia rozwodu. Nie dotyczy to sytuacji, w której kontakty seksualne były wymuszane. Masz prawo odmówić współżycia i nikt, także Twój mąż, nie ma prawa zmuszać Cię do współżycia wbrew Twojej woli. Każdy przypadek, w którym do stosunku doszło w wyniku użycia siły lub groźby, jest gwałtem i stanowi przestępstwo. Ta forma „współżycia” nie świadczy o istnieniu więzi fizycznej między małżonkami, a zatem nie stanowi przeszkody w otrzymaniu rozwodu.

Sąd ma również obowiązek ustalić, czy pomiędzy Wami ustała tak zwana więź gospodarcza. Może więc pytać, czy wspólnie prowadzicie gospodarstwo domowe, spożywacie posiłki, gotujecie itp. Z uwagi na niedostatek mieszkań i wspólne zamieszkiwanie rozwodzących się małżonków, istniejące więzi gospodarcze nie stanowią jednak przeszkody w uzyskaniu rozwodu. Nie powinnaś jednak mówić, że gotujesz mężowi obiady i robisz kanapki do pracy.

Po informacyjnym przesłuchaniu stron sąd przeprowadza tzw. postępowanie dowodowe, mające na celu stwierdzenie trwałego i zupełnego rozkładu małżeństwa oraz, ewentualne, orzeczenie winy jednego z małżonków. Jeśli wnosisz o rozwód bez orzekania o winie, sąd może ograniczyć się do przesłu-

chania stron, szczególnie wówczas, gdy Twój małżonek godzi się na rozwód i nie macie małoletnich dzieci. Gdy przesłuchanie obu stron nastęrcza trudności sąd może poprzestać na przesłuchaniu jednej ze stron. Jeśli nie zgadzacie się co do winy lub gdy w grę wchodzi dobro małoletnich dzieci z reguły dochodzi do przesłuchania świadków. Ich zeznania dotyczą okoliczności rozkładu waszego pożycia małżeńskiego, winy, związków emocjonalnych pomiędzy wami oraz waszymi dziećmi. Świadcami mogą być osoby obce – np. sąsiedzi słyszący wasze sprzeczki – przyjaciele lub członkowie najbliższej rodziny, a więc rodzice, dzieci, rodzeństwo. Jedynym ograniczeniem w powołaniu świadków może być ich wiek. W sprawach rozwodowych świadkami nie mogą być małoletni, którzy nie ukończyli 13 lat (w przypadku dzieci i wnuków stron muszą mieć ukończone lat 17). Jeśli sąd dojdzie do wniosku, że istnieje szansa na utrzymanie małżeństwa, może was skierować do mediacji, prowadzonej przez np. kuratora sądowego lub mediatora z listy sądu. Skierowanie do mediacji może mieć na celu nie tylko pojednanie małżonków, lecz także ugodowe załatwienie spornych kwestii, jak np.: alimentów, sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej, sposobu uregulowania kontaktów z dziećmi czy też spraw majątkowych. Na taką mediację możesz, ale nie musisz wyrazić zgody.

W sprawach rozwodowych sąd ma obowiązek ustalić okoliczności dotyczące sytuacji życiowej małoletnich dzieci. W tym celu może zarządzić przeprowadzenie wywiadu środowiskowego. Gdy istnieją rozbieżności co do tego, jak powinny wyglądać kontakty dziecka z rodzicami i komu przyznać opiekę nad dzieckiem, sąd – na wniosek jednej ze stron lub z urzędu – może skierować rodziców i dzieci na badanie do ośrodka RODK (Rodzinny Ośrodek Diagnostyczno-Konsultacyjny) w celu ustalenia stopnia więzi łączących dzieci z każdym z rodziców.

Jeżeli Ty i Twój małżonek nie macie na utrzymaniu małoletnich dzieci i oboje dążycie do rozwodu, a jedno-

częściej chcecie ograniczyć do minimum nieprzyjemności związane z przesłuchiwaniami świadków i wzajemnym przypisywaniem sobie winy, najwygodniej jest skorzystać z tej możliwości. Pamiętaj jednak, że taka decyzja pociąga za sobą daleko idące skutki, więc zastanów się i nie podejmuj jej zbyt pochopnie, tylko po to, by jak najszybciej zakończyć sprawę.

Jeśli sąd nie zabezpieczył Twoich roszczeń dotyczących m.in. alimentów na małoletnie dzieci lub też nie uwzględniłaś ich w pozwie rozwodowym to stosowne wnioski powinnaś wnieść na pierwszej rozprawie. Postanowienia o zabezpieczeniu powództwa wydawane są z urzędu przez sąd lub na wniosek strony i mają na celu uregulowanie sytuacji prawnej pomiędzy małżonkami na czas trwania procesu. Mogą to być postanowienia dotyczące:

- obowiązku zaspokajania potrzeb rodziny przez małżonków – sąd decyduje, w jakim stopniu małżonkowie mają uczestniczyć w kosztach utrzymania współmałżonka i wspólnych dzieci.
- opieki nad wspólnymi małoletnimi dziećmi – sąd decyduje, które z małżonków będzie sprawowało pieczę nad wspólnymi małoletnimi dziećmi stron podczas trwania procesu rozwodowego.
- uregulowania kontaktów rodzica z dziećmi – sąd decyduje, w jaki sposób mają przebiegać kontakty ojca z dziećmi, w jakich godzinach i dniach, określa miejsce spotkań i wskazuje czy kontakty mają odbywać się przy obecności osoby trzeciej.
- sposobu korzystania ze wspólnego mieszkania – sąd decyduje, w jaki sposób małżonkowie mogą korzystać ze wspólnego mieszkania podczas procesu rozwodowego. Jak już była o tym mowa, typowym przyjmowanym przez sądy rozwiązaniem, jest podział mieszkania w ten sposób, że jeden lub kilka pokoi jest przyznawanych jednemu małżonkowi, reszta zaś drugiemu z nich, a kuchnia, łazienka i przedpokój zastrzeżone są do wspólnego używania.

- wydania potrzebnych przedmiotów – sąd może postanowić, które przedmioty potrzebne do codziennego użytku mają zostać wydane małżonkowi opuszczającemu wspólne mieszkanie. Jeżeli nie zgadzasz się z postanowieniem sądu i uważasz, że powinno być zmienione, masz prawo wnieść zażalenie. Zażalenie na postanowienie sądu okręgowego wnosi się do sądu apelacyjnego, ale za pośrednictwem sądu, który zaskarżane przez Ciebie postanowienie wydał, czyli sądu okręgowego. Na wniesienie zażalenia na postanowienie o zabezpieczeniu roszczenia przysługuje Ci 7 dni, licząc od dnia otrzymania owego postanowienia, a gdy zostało ono ogłoszone na rozprawie, to od dnia jego ogłoszenia.

9. Kiedy zapada wyrok

Po przeprowadzeniu postępowania dowodowego sąd przesłuchuje strony, zamyka rozprawę i udaje się na naradę. Narada sądu przed wydaniem wyroku jest tajna i nikt poza sądem nie ma prawa brać w niej udziału. Po naradzie sędziego i ławnicy wracają na salę rozpraw i następuje ogłoszenie wyroku – może być ono odroczone o kilka dni.

W wyroku rozwodowym, oprócz orzeczenia o ustaniu małżeństwa, sąd obowiązkowo orzeka także:

- czy i które z małżonków ponosi winę za rozkład pożycia;
  - o władzy rodzicielskiej i opiece nad wspólnymi małoletnimi dziećmi stron;
  - o sposobie uregulowania kontaktów rodzica z dziećmi;
  - jaki ma być udział każdego z małżonków w kosztach utrzymania i wychowania dzieci;
  - o sposobie korzystania ze wspólnego mieszkania w okresie wspólnego w nim zamieszkiwania po rozwodzie.
- Sąd może ale nie musi również orzec o:

- eksmisji jednego z małżonków;
- przyznaniu mieszkania jednemu z małżonków;
- podziale wspólnego majątku małżonków .

Małżeństwo nie ustaje z chwilą wydania wyroku rozwodowego. Wyrok musi się bowiem uprawomocnić. Po ogłoszeniu wyroku strony mają czas na złożenie apelacji. Jeżeli nie złożą jej we właściwym czasie (patrz rozdział o apelacji) wyrok sądu pierwszej instancji staje się prawomocny, jeśli jednak apelacja zostanie wniesiona choćby przez jedną ze stron, wyrok nie uprawomocni się aż do wydania wyroku w sądzie drugiej instancji, czyli w sądzie apelacyjnym. Wyrok sądu drugiej instancji staje się prawomocny z chwilą ogłoszenia. Sprawa może jednak zostać odesłana przez sąd apelacyjny do ponownego rozpoznania do sądu okręgowego.

Orzeczenie o władzy rodzicielskiej jest jednym z najważniejszych postanowień w wyroku rozwodowym. Wydając takie orzeczenie sąd bierze pod uwagę wiek dzieci oraz ich związek uczuciowy z rodzicami. Z reguły sądy przyznają dzieci jednemu z rodziców (najczęściej matce), ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do dziecka. Orzekając o władzy rodzicielskiej sąd kieruje się zasadą, że poza wyjątkową sytuacją, kiedy wymaga tego dobro dziecka, nie należy rodzzeństwa rozdzielać. Sąd może również pozostawić władzę rodzicielską obojgu rodzicom na ich zgodny wniosek lub w sytuacji, gdy będzie za tym przemawiało dobro dziecka. Sąd uwzględnia porozumienie małżonków o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie, jeżeli jest ono zgodne z dobrem dziecka i jest zasadne oczekiwanie, że rodzice będą współdziałać w sprawach dziecka. Pamiętaj jednak o tym, że bez sporządzenia porozumienia rodzicielskiego, sąd ma prawo pozostawić władzę rodzicielską obojgu rodzicom.

Pamiętaj, że powierzenie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców nie prowadzi automatycznie do pozbawienia wła-

dzy rodzicielskiej drugiego. Oznacza jedynie ograniczenie jego praw i obowiązków do ściśle wyliczonych w postanowieniu.

Sąd może w wyroku rozwodowym pozbawić jedno z rodziców władzy rodzicielskiej. Zdarza się to bardzo rzadko, na przykład, gdy rodzic nadużywa władzy rodzicielskiej lub w rażący sposób zaniedbuje swoje obowiązki w stosunku do dziecka, a także wtedy, gdy nawet sporadyczne kontakty rodzica z dzieckiem mogą szkodliwie wpłynąć na jego rozwój i stan psychiczny. Taki wyrok może w przyszłości zostać zmieniony, jeżeli zmieniają się okoliczności, które wpłynęły na jego wydanie, a także jeżeli będzie to leżało w interesie dzieci. Jeśli ojciec dziecka w sposób rażący nadużywał władzy rodzicielskiej i np. wykorzystywał seksualnie dziecko lub też jeśli uważasz, że ze względu na przemoc, której dziecko było świadkiem, nie jest wskazane aby ojciec utrzymywał kontakt z dzieckiem powinnaś wystąpić do sądu o pozbawienie go kontaktów z dzieckiem. Pamiętaj, pozbawienie władzy rodzicielskiej nie jest równoznaczne z zakazem kontaktów z dzieckiem.

W wyroku rozwodowym sąd jest zobowiązany do ustalenia kontaktów rodzica z dziećmi. W praktyce oznacza to, że w wyroku są wskazane dni, określone godziny oraz miejsce spotkań. Ponadto, jeśli wносиłaś aby spotkania ojca z dzieckiem odbywały się przy obecności osoby trzeciej, np. Ciebie, ta kwestia będzie wyraźnie zaznaczona.

Sąd w wyroku rozwodowym ma obowiązek orzec, w jakiej wysokości każdy z małżonków jest obowiązany do ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka. W wyjątkowych wypadkach zwolnienie rodziców z obowiązku alimentacyjnego może nastąpić wcześniej, jeszcze przed uzyskaniem przez dziecko pełnoletniości, np. jeżeli dziecko zdobyło zawód, usamodzielniało się finansowo lub posiada własny majątek, z którego może czerpać zyski.

Niezdolne do samodzielnego utrzymania się dzieci mają prawo do takiej samej stopy życiowej jak ich rodzice, którzy zobowiązani są dzielić się z nimi nawet najskromniejszymi

dochodami. Dzieci uprawnione są do alimentów od rodziców w każdym przypadku; rodzice nie mogą uchylić się od tego obowiązku tylko dlatego, że jego wykonanie stanowiłoby dla nich nadmierny ciężar. W wyroku rozwodowym sąd określa wysokość alimentów dla każdego dziecka z osobna.

Zakres obowiązku alimentacyjnego pomiędzy byłymi małżonkami zależy, jak już o tym była mowa, od tego, czy i które z małżonków ponosi winę za rozkład pożycia.

Jeśli wyrok rozwodowy został wydany bez orzekania o winie lub sąd uznał winę obojga małżonków, obowiązek alimentacyjny między byłymi małżonkami wygląda identycznie. Jednak w przypadku rozwodu bez orzekania o winie obowiązek ten między byłymi małżonkami trwa przez pięć lat od chwili orzeczenia rozwodu, chyba, że sąd na żądanie uprawnionego przedłuży ten termin ze względu na wyjątkowe okoliczności. Aby móc wystąpić o alimenty od byłego małżonka, należy udowodnić, że pozostaje się w niedostatku. Nie wystarczy wykazać, że Twoja stopa życiowa po rozwodzie uległa obniżeniu, a bogatszemu eksmałżonkowi lepiej się powodzi. Orzekając o alimentach sąd bierze pod uwagę usprawiedliwione potrzeby uprawnionego oraz możliwości zarobkowe i majątkowe zobowiązanego.

W przypadku, gdy sąd orzekł o winie tylko jednego z małżonków, sytuacja prawna obydwójga eksmałżonków przedstawia się inaczej. Małżonek wyłącznie winny rozkładu pożycia nie może żądać alimentów od małżonka niewinnego, nawet gdyby popadł w skrajny niedostatek i nie mógł sam się utrzymać. Z kolei małżonek, który nie jest winny rozkładu pożycia, może żądać alimentów od małżonka wyłącznie winnego, nawet wówczas gdy nie żyje w skrajnym niedostatku, a rozwód spowodował jedynie znaczne pogorszenie jego sytuacji życiowej. Obowiązek alimentacyjny między byłymi małżonkami wygasa, gdy osoba uprawniona ponownie wstąpi w związek małżeński lub gdy zmieniają się okoliczności na podstawie których orzeczono o obowiązku alimentacyjnym.

Roszczenia alimentacyjne należą do tak zwanych świadczeń okresowych, które przedawniają się z upływem trzech lat. Należy pamiętać, że nie przedawnia się sam obowiązek alimentacyjny, a jedynie pojedyncze świadczenie, tak więc jeżeli na przykład przez dłuższy czas nie pobierałaś należnych dziecku alimentów od jego ojca, przedawnieniu ulegają tylko zaległe alimenty z okresu sprzed trzech lat.

Jeżeli Twój małżonek swoim nagannym zachowaniem utrudnia zamieszkiwanie we wspólnym mieszkaniu (w szczególności zaś, gdy znęca się nad rodziną), możesz złożyć wniosek o eksmisję współmałżonka ze wspólnego mieszkania (art. 58 § 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego). Jeśli przydział mieszkania nastąpił w trakcie małżeństwa i eksmisja nie zostanie orzeczona w wyroku rozwodowym nie będziesz mogła się jej skutecznie domagać aż do czasu podziału majątku (za wyjątkiem złożenia do sądu wniosku o zobowiązanie męża do opuszczenia mieszkania zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie). Dlatego radzimy Ci (jeśli są po temu powody), domagać się orzeczenia eksmisji już w trakcie sprawy rozwodowej. Sąd może na zgodny wniosek stron orzec również o podziale wspólnego mieszkania albo o przyznaniu mieszkania jednemu z małżonków, jeżeli drugi małżonek wyraża zgodę na jego opuszczenie bez dostarczenia lokalu zamiennego i pomieszczenia zastępczego, o ile podział lokalu lub jego przyznanie jednemu z małżonków są możliwe (art. 58 § 3 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego). Orzekając o wspólnym mieszkaniu sąd bierze pod uwagę przede wszystkim potrzeby dzieci małżonka, któremu powierza wykonywanie władzy rodzicielskiej (art. 58 § 4 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego).

Sąd może również na wniosek jednego z małżonków dokonać podziału wspólnego majątku stron, jeżeli nie spowoduje to nadmiernego wydłużenia postępowania.

10. Apelacja

Jeżeli nie zgadzasz się z wyrokiem sądu, jesteś z niego niezadowolona, uważasz, że Cię krzywdzi, albo gdy jesteś przekonana, że sąd nie wziął pod uwagę wszystkich okoliczności koniecznych do należytego rozpatrzenia sprawy, możesz zaskarżyć wyrok poprzez wniesienie tzw. apelacji. Apelację wnosi się do sądu II instancji, czyli do sądu apelacyjnego, za pośrednictwem sądu okręgowego.

Powinnaś najpierw złożyć w sądzie wniosek o uzasadnienie wyroku na piśmie. Masz na to 7 dni, licząc od dnia ogłoszenia wyroku. Uzasadnienie wyroku ułatwi Ci napisanie apelacji, będziesz bowiem wiedziała, czym kierowali się sędzia i dwóch ławników wydając wyrok. Teoretycznie sędzia powinien napisać uzasadnienie wyroku w ciągu 2 tygodni od momentu złożenia przez Ciebie wniosku, jednakże z uwagi na natłok spraw w sądach, termin ten często nie jest dotrzymywany. Wyrok wraz z uzasadnieniem zostanie Ci doręczony listem poleconym pod wskazany przez Ciebie adres. Od dnia doręczenia masz 2 tygodnie na wniesienie apelacji (Ciebie, w przeciwieństwie do sądu, obowiązuje ścisły dwutygodniowy termin). Apelację składa się do sądu apelacyjnego, ale za pośrednictwem sądu okręgowego, który wydał zaskarżany przez Ciebie wyrok. Możesz to zrobić za pośrednictwem poczty lub złożyć apelację w biurze podawczym sądu okręgowego.

Jeśli nie cały wyrok, lecz jedynie jego część (np. dotycząca alimentów lub korzystania ze wspólnego mieszkania) jest Twoim zdaniem niesprawiedliwa, wnosisz wówczas apelację tylko co do części wyroku lub do niektórych jego postanowień. W apelacji powinnaś podać powody, dla których nie zgadzasz się z zaskarżanym przez Ciebie wyrokiem oraz wniesić o jego zmianę. Podstawą złożenia apelacji mogą być błędy meryto-

ryczne, błędy procesowe i błędne rozpoznanie stanu faktycznego. Jeżeli złożona przez Ciebie apelacja dotyczy części wyroku, musisz dokładnie określić, o które postanowienia Ci chodzi i w jaki sposób powinny być, Twoim zdaniem, zmienione.

Jeśli przyznano Ci adwokata lub pełnomocnika z urzędu to on powinien napisać apelację. Jeśli zaś występowałaś sama i potrzebujesz pomocy, zwróć się do sądu o wyznaczenie Ci pełnomocnika z urzędu lub też poszukaj organizacji pozarządowej, w której prawnicy, nieodpłatnie, pomogą Ci napisać apelację.

11. Egzekucja alimentów

Powinnaś wiedzieć, że wyrok orzekający alimenty oparty jest tzw. rygiem natychmiastowej wykonalności, który jest podstawą do postawienia na wyroku alimentacyjnym specjalnej pieczętki (tzw. klauzuli wykonalności), dzięki czemu z wyegzekwowaniem alimentów nie musisz czekać na uprawomocnienie się wyroku. Jednakże nie można żądać nadania rygoru natychmiastowej wykonalności wyrokowi rozwodowemu w zakresie świadczeń alimentacyjnych. W tym wypadku alimenty przysługują dopiero od momentu uprawomocnienia się wyroku rozwodowego.

Jeśli dysponujesz wyrokiem sądowym przyznającym alimenty Tobie lub Waszym dzieciom, a Twój eksmałżonek uchyla się od ich płacenia, możesz zwrócić się do komornika, a ten bezpośrednio do zakładu pracy, w którym jest zatrudniony Twój były małżonek. Zakład ten ma obowiązek potrącać z pensji eksmałżonka należne alimenty i przekazywać je bezpośrednio Tobie, np. pocztą lub na konto. Sytuacja komplikuje się, gdy osoba zobowiązana do płacenia alimentów nie jest nigdzie zatrudniona, komornik powinien wówczas podjąć stosowne czynności i ściągnąć należne Ci alimenty poprzez np. sprzedaż przedmiotów należących do zobowiązanego.

12. Koszty sądowe

Opłata sądowa w sprawie o rozwód jest stała i wynosi 600 zł. Koszty sprawy rozwodowej ponosi w całości osoba wyłącznie winna rozkładu pożycia. Jeśli rozwód został wydany bez orzekania o winie lub z winy obu stron koszty proce su ponoszą obydwie strony. Udział w kosztach sąd ustala dla każdej strony osobno, nawet jeśli obie strony są winne rozkładu pożycia będą ponosić koszty w jednakowej wysokości.

Jeśli nie stać Cię na taki wydatek, możesz złożyć do sądu należycie uzasadniony wniosek o zwolnienie Cię od kosztów sądowych oraz dołączyć oświadczenie o stanie majątkowym, a także dowody na to, że bez uszczerbku dla siebie lub rodziny nie jesteś w stanie ponieść kosztów sądowych.

13. Twoja sytuacja prawna po orzeczeniu rozwodu

Z chwilą orzeczenia rozwodu automatycznie wygasa pomiędzy małżonkami wspólność majątkowa. Nie oznacza to jednak, że natychmiast stajesz się w pełni niezależna od swojego byłego małżonka. Jeśli w trakcie rozwodu nie został dokonany podział wspólnego majątku, do momentu jego podziału pozostajecie jego współwłaścicielami. Dorobkiem małżonków jest mieszkanie, nieruchomości, środki finansowe i rzeczy, które nabyliście w trakcie trwania małżeństwa, o ile oczywiście nie została zawarta w tym względzie odrębna umowa majątkowa.

Jeśli mieszkanie jest waszą współwłasnością, to pomimo znęcania się nie będziesz mogła skutecznie wystąpić do sądu o eksmisję byłego męża. Będziesz mogła to zrobić dopiero po uprawomocnieniu się wyroku o podział majątku wspólnego, jeśli sąd przyzna Ci prawo do mieszkania. Wyjątkiem od tej zasady jest złożenie w sądzie wniosku o zobowiązanie byłego męża do opuszczenia mieszkania zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (art. 11a).

Podziału majątku wspólnego można dokonać poprzez umowę zawartą między małżonkami lub – w sytuacji braku porozumienia – za pośrednictwem sądu. Warto, o ile to możliwe, porozumieć się ze swoim byłym małżonkiem, gdyż sprawy o podział majątku są niezmiernie długotrwałe, trudne i uciążliwe.

Podział dokonany poprzez umowę to najprostszy, a zarazem najmniej konfliktowy podział majątku dorobkowego małżonków. Małżonkowie uzgadniają pomiędzy sobą, w jaki sposób chcą podzielić wspólny majątek i sporządzają umowę o jego podziale. Umowa pisemna pomiędzy małżonkami jest więc skutecznym sposobem podziału majątku dorobkowego małżonków. Gdy w grę wchodzi nieruchomości (czyli mieszkanie, dom lub działka), musi ona być zawarta w formie umowy notarialnej.

Sądowy podział majątku małżonków

Jeżeli małżonkowie nie mogą dojść do porozumienia w kwestii podziału majątku dorobkowego mogą wystąpić do sądu z wnioskiem o podział majątku. Wniosek o podział majątku należy złożyć w sądzie właściwym ze względu na miejsce położenia majątku. Bez względu na wartość dzielonego majątku, sądem pierwszej instancji właściwym dla dokonania tego podziału będzie sąd rejonowy. We wniosku należy podać przedmioty i prawa podlegające podziałowi (np. spis rzeczy ruchomych należących do małżonków). Jeżeli w skład majątku wchodzi nieruchomości, należy określić miejsce jej położenia, powierzchnię zabudowania oraz przeznaczenie (np. grunt przeznaczony na cele rolnicze), a także podać dane geodezyjne z ewidencji grun-

tów. Należy też przedstawić dokumenty stwierdzające, że dana nieruchomości jest własnością małżonków (w szczególności dołączyć wypisy z ksiąg wieczystych itp.).

We wniosku należy określić wartość dzielonego majątku. Sąd może jednak nie zgodzić się z Twoją wyceną i sam dokonać własnych ustaleń. Może np. stwierdzić, że nieruchomości podana we wniosku jako należąca do jednego z małżonków, w rzeczywistości stanowi własność obojga.

Problemem przy podziale majątku są pieniądze umieszczone na rachunkach bankowych, do których upoważnione jest tylko jedno z małżonków. Stan tych rachunków objęty jest tajemnicą bankową i współmałżonek żądający podziału nie ma możliwości sprawdzenia, ile pieniędzy znajduje się na rachunkach oraz ile ich było w momencie orzeczenia rozwodu. Sąd ma możliwość dokonania takich ustaleń. Na żądanie sądu banki muszą udzielić stosownych wyjaśnień. Podobnie jest ze skrytkami bankowymi i przyjętymi na przechowanie papierami wartościowymi. Sąd może się również zwrócić o udzielenie potrzebnych informacji do innych organów i instytucji.

Przy ustalaniu wartości dzielonego majątku nie uwzględnia się przedmiotów, które już nie istnieją, chociaż istniały w chwili orzeczenia rozwodu, pod warunkiem wszakże, że zostały spożytkowane lub zbyte w sposób zgodny z prawem, na przykład wydano je na leczenie wspólnego dziecka stron, itp. Jeżeli jednak przedmioty te zostały bezprawnie zbyte, zużyte lub roztrwonione przez jednego z małżonków, wówczas traktuje się je tak, jakby wciąż stanowiły element składowy majątku wspólnego (i przy podziale przydziela się je małżonkowi, który nimi bezprawnie rozporządził).

Po ustaniu wspólności majątkowej, małżonkowie stają się, z mocy prawa, współwłaścicielami majątku wspólnego w częściach równych (czyli po 1/2). Jednakże na wniosek jednej ze stron, sąd może ustalić nierówny udział małżonków w majątku wspólnym, biorąc pod uwagę stopień przyczynienia się małżonków do powstania tego majątku. Stopień

przyczynienia się małżonka do powstania majątku ocenia się na podstawie jego starań o potrzeby rodziny i pomnożenie jej dochodów. Wysokość zarobków małżonków nie ma przy tym decydującego znaczenia. Duże różnice w zarobkach same przez się nie powodują ustalenia nierównych udziałów małżonków w majątku wspólnym. Nie ma też znaczenia, że tylko jeden z małżonków pracował, drugi zaś zajmował się domem. Do tworzenia majątku dorobkowego małżonków bierze się bowiem pod uwagę również pracę włożoną w prowadzenie domu i wychowywanie dzieci. Wartość tej pracy jest traktowana na równi z wartością pracy zarobkowej.

Sąd może ustanowić nierówne udziały w majątku wspólnym małżonków tylko wówczas, gdy jedno z małżonków w sposób rażący i uporczywy nie przyczyniało się do powstania majątku dorobkowego lub nie wykorzystywało należycie swoich zdolności i umiejętności, np. nie chciało podjąć pracy lub uzyskane dochody trwoniło (alkohol, hazard itp.), albo gdy porzuciło rodzinę i nie przyczyniało się do zaspokajania jej potrzeb bytowych. Sąd nie może ustanowić nierównych udziałów w majątku wspólnym małżonków, gdy jedno z nich nie przyczyniało się do powstawania majątku z przyczyn od niego niezależnych, na przykład z powodu choroby czy kalectwa.

Jeśli po orzeczeniu rozwodu chciałabyś powrócić do swojego panieńskiego nazwiska, możesz to skutecznie uczynić tylko w okresie trzech miesięcy od uprawomocnienia się wyroku.

14. Twoje życie po rozwodzie

Rozwód nieuchronnie prowadzi do głębokich zmian w codziennym życiu. Większość z nich to zmiany na lepsze, nawet jeżeli na początku będziesz się czuła nieswojo. Może minąć kilka miesięcy lub lat zanim przywykniesz do nowego życia i uzyskasz pełną stabilizację. Szczególnie po

uwolnieniu się ze związku, w którym byłaś krzywdzona, możesz doświadczać niektórych emocji silniej niż kiedykolwiek przedtem – żal, złość i radość, poczucie siły i słabości mogą się pojawiać jednocześnie! Może się również zdarzyć, że nagle i sprzeczne emocje dokuczą ci tak bardzo, że będziesz się martwić o stan swojego umysłu. Nie obawiaj się – to nie objawy szaleństwa, a zupełnie naturalne uczucia. Wcześniej przecież nie mogłaś sobie pozwolić na ujawnianie uczuć.

Jeśli przyzwyczaiłaś się do myślenia o sobie wyłącznie jako o żonie i matce po rozwodzie możesz doświadczyć uczucia straty. Proces przechodzenia od roli żony, od roli krzywdzonej kobiety do roli niezależnej, kompetentnej osoby, która przecież sama uchroniła się od unicestwienia, może okazać się bolesny. Będziesz musiała poznać siebie na nowo. Życie na własny rachunek to wspaniałe uczucie, choć wywołuje czasem również obawy. Być może po raz pierwszy uzyskałaś swobodę podejmowania decyzji. Nowa sytuacja stawia nowe wymagania: masz szansę odkryć własną osobowość i zrozumieć, co naprawdę chcesz w życiu robić.

Prawdopodobnie przywykłaś już do oceniania siebie przez pryzmat nastrojów i sygnałów odbieranych od mężczyzny, z którym spędziłaś tyle lat. Życie z dala od partnera może Cię nawet w pewien sposób przerażać. Może się to objawiać poczuciem utraty kontroli i dezorientacją, gdy brak jest sygnałów, na które wcześniej musiałaś reagować. Doświadczenia wielu rozwiedzionych kobiet są pod tym względem bardzo do siebie podobne i jest to zupełnie naturalne – trzeba wszak pewnego wysiłku, by przenieść uwagę z osoby partnera na własne potrzeby i wybory. Doświadczenie, o którym tu mowa, jest tyleż przerażające, co uwalniające, a proces odkrywania własnych pragnień, potrzeb i wartości nie dokonuje się z dnia na dzień.

Równie naturalne jest uczucie, że jest się całkiem inną osobą niż ta, która przez to wszystko przeszła. Może trudno Ci będzie uwierzyć, że sama to wszystko przeżyłaś i że udało Ci się uciec. Mogą też pojawić się chwile, w których będziesz zastanawiać się nad tym, czy rzeczywiście było aż tak źle.

Spróbuj się nie przejmować, jeżeli ujrzysz swoją przeszłość, siebie lub swojego partnera w innym świetle. Twoja sytuacja jest obecnie inna, zatem Twoje spojrzenie też jest inne.

Korzystaj z wolności. Być może mąż utrudniał Ci lub zabraniał widywania się z rodziną i znajomymi; teraz możesz się z nimi spotykać do woli. Możesz również zawierać nowe znajomości. Jeśli potrzebujesz trochę czasu dla siebie, zanim będziesz mogła odnowić znajomość ze starymi znajomymi lub zawierać nowe, daj sobie ten czas, nie śpiesz się. Możesz mieć ochotę być sama, ale taki stan jest dobry tylko przez pewien czas – przyjaźń jest ważną rzeczą – przyjaciółki w tym okresie są bardzo potrzebne. Jeżeli czujesz, że nie masz wystarczająco dużo pewności siebie lub obawiasz się kontaktów z ludźmi, spróbuj zrobić listę swoich zalet i rzeczy, których udało Ci się dokonać. Nie zapomnij uwzględnić wszystkich trudnych sytuacji przez które przeszłaś i decyzji, które podjęłaś!

15. Dzieci - dla nich to też trudny okres

Rozmawiaj z dziećmi – dla nich również to ważna i trudna zmiana w życiu. Pomimo głębokiego poczucia krzywdy i żalu do byłego męża, nie przenoś tych uczuć na dzieci. Jeśli czujesz, że dziecko chce kontaktu z ojcem, nie zabraniaj mu, nie stawiaj go w sytuacji, w której musiałoby wybierać między wami. Poza przypadkami molestowania seksualnego dziecka i drastycznymi przypadkami przemocy w rodzinie, nie powinnaś utrudniać kontaktów ojca z dzieckiem. Jeśli dziecko było ofiarą lub świadkiem przemocy, masz prawo żądać, aby kontakty te odbywały się w obecności kuratora. Z drugiej strony nie powinnaś zmuszać dziecka do kontaktu z ojcem, gdy tego kontaktu sobie nie życzy. Dziecko ma prawo samo decydować. Rozmawiając z dziećmi, szczególnie

młodszy, powinnaś mieć świadomość, że trudno jest im zrozumieć, że każdy człowiek ma dobre i złe strony. Dzieci na ogół nie potrafią źle myśleć o swoich rodzicach – łatwiej przychodzi im zrozumieć określenie, że to zachowanie ojca było złe, a nie, że on jest zły. Ważne jest uświadomienie dzieciom, że ojcowska przemoc nie jest winą matki ani ich samych. Pamiętaj, dzieci mają tendencję do obwiniania siebie za rozkład pożycia pomiędzy rodzicami.

Dla dobra dziecka jest bardzo ważne, aby inni ludzie z ich otoczenia – dziadkowie i inni członkowie rodziny – również przestrzegali tych reguł. Tylko wtedy można zminimalizować negatywne skutki, jakie na psychice dziecka pozostawia życie w rodzinie, w której panowała przemoc. Staraj się nie reagować impulsywnie, ale nie bagatelizuj sytuacji, gdy dziecko zacznie powtarzać wielokrotnie słyszane od ojca wulgarne słowa lub stwierdzenia, którymi usprawiedliwiał stosowaną wobec matki przemoc: „Mama denerwuje tatę, ponieważ jest głupia” lub „Wyjdzie jej to na dobre”. Takie wypowiedzi powinny się za każdym razem spotkać z potępieniem. Dziecko musi wiedzieć, że inni ludzie nie aprobują takiego zachowania. Nie wystarczy jednak na nie nakrzyczeć czy po prostu zabronić używania takich słów. Trzeba mu to wytłumaczyć w taki sposób, żeby zrozumiało, że nie ma usprawiedliwienia dla przemocy.

Jeśli twoja sytuacja finansowa po rozwodzie pogorszy się, powinnaś również rozmawiać z dziećmi na ten temat. Wiele kobiet ukrywa przed dziećmi nieprzyjemne fakty, by uchronić je od zmartwień. Często prowadzi to do tego, że dzieci proszą matkę o kupno rzeczy, na które jej nie stać i w razie odmowy mają żal do matki, gdyż nie bardzo potrafią zrozumieć dlaczego mają ich być pozbawione. Ucz dzieci troski i odpowiedzialności za drugiego człowieka, a nie koncentracji wyłącznie na własnych potrzebach. Ty też masz prawo do odpoczynku i życia osobistego. Nie zastępuj dziecka we wszystkim, starając się mu w ten sposób wynagrodzić brak ojca. Nie musisz poświęcać się dla dziecka, masz prawo myśleć również o sobie i swoich potrzebach.

16. Zmiana wysokości alimentów

Jeśli od momentu orzeczenia alimentów w sprawie rozwodowej wzrosły koszty utrzymania lub też Twój były małżonek zarabia więcej, możesz wnieść do sądu pozew o podwyższenie zasądzonych alimentów. W naszych warunkach gospodarczych, wobec stale rosnących cen towarów i usług, poza zwiększającymi się z wiekiem potrzebami dzieci, mamy do czynienia ze spadkiem realnej wartości zasądzanych alimentów, dlatego kobiety często zmuszone są wnosić do sądu pozwy o podwyższenie alimentów.

Pozew o zmianę wysokości alimentów wnosi się do sądu rejonowego, do wydziału rodzinnego i nieletnich. Sądem właściwym jest zarówno sąd miejsca zamieszkania pozwanego (czyli Twojego eksmałżonka), jak i powódki (Twoje miejsce zamieszkania). Pozew o podwyższenie alimentów jest ustawowo zwolniony od kosztów sądowych, to znaczy, że przy jego składaniu nie musisz wnieść żadnej opłaty sądowej.

Fundacja Centrum Praw Kobiet oferuje:

- bezpłatne porady prawne, socjalne, finansowe i psychologiczne
- pomoc w kontaktach z policją, prokuraturą i sądami
- bezpłatne poradniki i ulotki prawne
- bezpieczne schronienie w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia
- udział w grupie wsparcia oraz terapeutyczno-teatralnej
- udział w warsztatach dotyczących zarządzania finansami
- udział w warsztatach samoobrony WENDO

Nasze placówki:

Warszawa ul. Wilcza 60, lok. 19, 00-679

tel./ fax: (22) 622 25 17

e-mail: temida@cpk.org.pl

www.cpk.org.pl; www.cpk.org.pl/finanse

Pomoc telefoniczna:

(22) 621 35 37 Telefon zaufania

(w czwartki od 10 do 16 dyżur prawny)

600 070 717 Całodobowy telefon interwencyjny dla kobiet ofiar przemocy

Poradnie mailowe:

Pomoc@cpk.org.pl

Porady.prawne@cpk.org.pl

Porady.psychologiczne@cpk.org.pl

Gdańsk ul. Gdyńskich Kosynierów 11 tel. (58) 341 79 15,

Łódź ul. Piotrkowska 115, tel. (58) 341 79 15,

Wrocław ul. Ruska 46B, tel. (71) 358 08 74,

Żyrardów ul. Mireckiego 63, tel. 882 512 900

17. Adresy Sądów Okręgowych, gdzie możesz uzyskać rozwód

1. **Warszawa**; 00-898 Warszawa Al. Solidarności 127, tel. (22) 620 03 71, faks (22) 440 40 10
2. **Warszawa-Praga**; 00-898 Warszawa Al. Solidarności 127, tel. (22) 620 03 71, faks (22) 440 31 16
3. **Białystok**; 15-950 Białystok ul. M. Curie-Skłodowskiej 1, tel. (85) 745 92 00, faks (85) 742 46 40
4. **Bielsko-Biała**; 43-300 Bielsko – Biała ul. Cieszyńska 10, tel. (33) 499 04 99, faks (33) 449 04 50
5. **Bydgoszcz**; 85-128 Bydgoszcz ul. Wały Jagiellońskie 2, tel. (52) 325 31 00, faks (52) 321 31 01
6. **Częstochowa**; 42-200 Częstochowa ul. H. Dąbrowskiego 23/35, tel. (34) 32 45 015, faks (34) 36 44 300
7. **Elbląg**; 82-300 Elbląg ul. Konstytucji 1, tel. (55) 611 24 00, faks (55) 611 22 15
8. **Gdańsk**; 80-803 Gdańsk ul. Nowe Ogrody 30/34 tel. (58) 321 31 99
9. **Gliwice**; 44-100 Gliwice, ul. Kościuszki 15, tel. (32) 338 02 00, faks (32) 338 01 02
10. **Gorzów Wielkopolski**; 66-400 Gorzów Wielkopolski, ul. Mieszka 1 33, tel. (95) 724 42 80, 81, 82
11. **Jelenia Góra**; 58-500 Jelenia Góra, ul. Wojska Polskiego 56, tel. (75) 641 51 00, faks (75) 752 51 13
12. **Kalisz**; 62-800 Kalisz Al. Wolności 13, tel. (62) 765 77 00, faks (62) 757 49 36
13. **Katowice**; 40-028 Katowice ul. Francuska 38, tel. (32) 607 01 68, faks (32) 607 02 11
14. **Kielce**; 25-372 Kielce, ul. Seminarystyczna 12a, tel. (41) 340 23 00, faks (41) 344 49 23
15. **Konin**; 62-510 Konin, ul. Energetyka, 5, tel. (63) 242 30 22, faks (63) 242 65 69
16. **Koszalin**; 75-541 Koszalin, ul. Waryńskiego 7, tel. (94) 342 88 71, faks (94) 342 88 97
17. **Kraków**; 31-547 Kraków, ul. Przy Rondzie 7, tel. (12) 619 50 00, faks (12) 619 95 77
18. **Krosno**; 38-400 Krosno, ul. H. Sienkiewicza 12, tel. (13) 437 36 00, faks (13) 432 05 70
19. **Legnica**; 59-220 Legnica, ul. Złotoryjska 40, tel. (76) 722 59 00, faks (76) 722 59 12
20. **Ośrodek** Zamiejscowy w Lesznie Sądu Okręgowego w Poznaniu; 64-100 Leszno, ul. Chrobrego 7, tel. (65) 525 94 00, faks (65) 525 94 08
21. **Lublin**; 20-076 Lublin, ul. Krakowskie Przedmieście 43, tel. (81) 535 91 38, 532 99 95
22. **Łomża**; 18-400 Łomża, ul. Dworna 16, tel. (86) 216 62 81 (do 84), faks (86) 216 67 53

23. **Łódź**; 90-921 Łódź, pl. Dąbrowskiego 5, tel. (42) 677 89 00, faks (42) 677 85 91
24. **Nowy Sącz**; 33-300 Nowy Sącz, ul. Pijarska 3, tel. (18) 443 89 00
25. **Olsztyn**; 10-001 Olsztyn, ul. Dąbrowszczaków 44, tel. (89) 521 60 00
26. **Opole**; 45-064 Opole, pl. I. Daszyńskiego 1, tel. (77) 541 81 00, 541 81 01, faks (77) 541 81 09
27. **Ostrołęka**; 07-410 Ostrołęka, ul. Gomulickiego 5 i 5a, tel. (29) 765 01 00, faks (29) 765 01 81
28. **Ośrodek** Zamiejscowy w Pile Sądu Okręgowego w Poznaniu
64-920 Pila, Al. Powstańców Wielkopolskich 79 tel. (67) 351 03 88
29. **Piotrków Trybunalski**; 97-300 Piotrków Trybunalski, ul. Słowackiego 5, tel. (44) 649 41 01, faks (44) 647 89 19
30. **Płock**; 09-404 Płock, pl. Narutowicza 4, tel.(24) 269 72 00, faks (24) 262 25 26
31. **Poznań**; 61-745 Poznań, Al. Marcinkowskiego 32, tel. (61) 856 60 00
32. **Przemyśl**; 37-700 Przemyśl, ul. Konarskiego 6, tel. (16) 673 83 31, faks (16) 676 13 53
33. **Radom**; 26-600 Radom, ul. Marszałka J. Piłsudskiego 10, tel. (48) 368 02 00, faks (48) 368 03 03
34. **Rzeszów**; 35-959 Rzeszów, pl. Śreniawitów 3, tel. (17) 875 62 00, faks (17) 862 72 65
35. **Siedlce**; 08-100 Siedlce, ul. Sądowa 2, tel. (25) 640 78 00, 640 78 01, faks (25) 640 78 12
36. **Sieradz**; 98-200 Sieradz, Al. Zwycięstwa 1, tel. (43) 826 66 00, faks (43) 826 66 67
37. **Słupsk**; 76-200 Słupsk, ul. Zamenhofa 7, tel. (59) 842 20 41, 846 94 00, 846 94 23, faks (59) 842 83 01
38. **Suwałki**; 16-400 Suwałki, ul. Waryńskiego 45, tel. (87) 563 13 00, faks (87) 563 13 03
39. **Świdnica**; 58-100 Świdnica, Pl. Grunwaldzki 14, tel. (74) 851 83 00
40. **Szczecin**; 70-952 Szczecin, ul. Kaszubska 42, tel. (91) 448 00 02, faks (91) 448 99 15
41. **Tarnobrzeg**; 39-400 Tarnobrzeg, ul. H. Sienkiewicza 27, tel. (15) 823 48 80, 688 20 50 (do 55), faks (15) 823 05 51
42. **Tarnów**; 33-100 Tarnów ul. J. Dąbrowskiego 27, tel. (14) 688 74 00, faks (14) 688 74 17
43. **Toruń**; 87-100 Toruń, ul. Piekary 51, tel. (56) 610 56 00, faks (56) 655 57 06
44. **Włocławek**; 87-800 Włocławek ul. Wojska Polskiego 22, tel. (54) 422 25 00, faks (54) 411 62 05
45. **Wrocław**; 50-046 Wrocław, ul. Sądowa 1, tel. (71) 370 42 00, 799 42 00, faks (71) 344 49 59
46. **Zamość**; 22-400 Zamość, ul. Akademicka 1, tel. (84) 638 48 13, 633 93 59
47. **Zielona Góra**; 65-958 Zielona Góra, pl. Słowiański 1, tel. (68)322 02 18

18. Wzory pism procesowych

1. Pozew o rozwód z orzekaniem o winie

miejsce, dzień
Sąd Okręgowy w .....
Wydział Cywilny

Powódka: (imię, nazwisko, dokładny adres z kodem)

Pozwany: (imię, nazwisko, dokładny adres z kodem)

POZEW

o rozwód z wnioskiem o wydanie postanowienia z art. 730 kodeksu postępowania cywilnego.

Wnoszę o:

1. rozwiązanie przez rozwód z winy pozwanego małżeństwa powódki..... z pozwanym....., które to małżeństwo zostało zawarte w dniu..... przed Kierownikiem Urzędu Stanu Cywilnego w ....., numer aktu małżeństwa.....
2. powierzenie powódce..... wykonywania władzy rodzicielskiej nad (wspólnym małoletnim dzieckiem stron)..... urodzoną(nym) dnia..... w.....
3. uregulowanie kontaktów pozwanego ..... z małoletnią/ małoletnim ..... w następujący sposób: w poniedziałek, środę i piątek każdego tygodnia w godzinach od 15 do 19 w miejscu zamieszkania powódki i przy jej obecności
4. zasądzenie od pozwanego..... na rzecz..... (dziecka stron)..... kwoty po..... zł miesięcznie tytułem częściowego ponoszenia przez niego kosztów utrzymania i wychowania tego dziecka, przy czym kwota ta ma być płatna, poczynając od dnia..... do dnia 10. każdego miesiąca z góry, z ustawowymi odsetkami w razie zwłoki w płatności którejkolwiek z rat do rąk powódki jako (jej/jego) ustawowej przedstawicielki,

która będzie zobowiązana do ponoszenia pozostałych kosztów utrzymania i wychowania tego dziecka

5. zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów procesu według norm przepisanych
6. powierzenie powódce małoletnich dzieci stron .....
.....na czas trwania procesu i zabezpieczenie powództwa przez zobowiązanie pozwanego ..... do łożenia przez czas trwania procesu kwoty po..... zł miesięcznie, przy czym kwota ta ma być płatna do .....-tego dnia każdego miesiąca z góry wraz z ustawowymi odsetkami w przypadku uchybienia terminowi płatności którejkolwiek z rat, do rąk powódki .....
7. zabezpieczenie powództwa do czasu zakończenia sporu poprzez uregulowanie kontaktów pozwanego ..... z małoletnią/małoletnim ..... w następujący sposób: w poniedziałek, środę i piątek każdego tygodnia w godzinach od 15 do 19 w miejscu zamieszkania powódki i przy jej obecności

Równocześnie wnoszę o:

8. orzeczenie eksmisji pozwanego ze wspólnego lokatorskiego mieszkania stron położonego przy ul....., należącego do Spółdzielni Mieszkaniowej.....
9. wezwanie na rozprawę następujących świadków:
.....(nazwiska, imiona, dokładne adresy z kodem)

UZASADNIENIE

Strony zawarły związek małżeński przed Kierownikiem Urzędu Stanu Cywilnego w ..... w dniu.....

Dowód: odpis skrócony aktu małżeństwa stron

Z małżeństwa tego w dniu..... urodziła (urodził się).....

Dowód: odpisy skrócone aktów urodzenia dzieci stron

Pożycie stron układało się początkowo dobrze, choć zakłócały je wypadki nadużywania alkoholu przez pozwanego, który wówczas

stawał się agresywny wobec powódki. Z czasem wypadki upijania się przez pozwanego stawały się coraz częstsze, wzmagala się też jego agresja. Rozdźwięk w małżeństwie stron pogłębił się w roku 1991 – pozwany przestał wówczas pracować zawodowo. Przepijał pieniądze, nie wracał po kilka dni na noc do domu. Pozwany był o powódkę chorobliwie zazdrosny, każde jej wyjście z domu kończyło się awanturą, bił wielokrotnie powódkę, kopał ją i szarpał. Po awanturze, która miała miejsce 11 października 1992 r. i dotkliwym pobiciu powódki wyprowadził się z domu.

Dowód: zeznania świadków,

zeznania stron,

obdukcje lekarskie powódki,

postanowienie o umorzeniu dochodzenia.

W tych warunkach nastąpił pomiędzy stronami zupełny i trwały rozkład pożycia małżeńskiego. Utrzymywanie tego związku nie leży ani w interesie społecznym, ani w interesie dzieci stron. Pozwany nie mieszka w domu od kilku lat i nie interesuje się dziećmi – nigdy ich nie odwiedza.

Imię i nazwisko

- Załączniki: 1. odpis skrócony aktu małżeństwa stron,
2. odpisy skrócone aktów urodzenia dzieci,
3. obdukcje lekarskie powódki,
4. postanowienie o zawieszeniu dochodzenia,
5. kserokopia pozwu wraz z załącznikami.

PAMIĘTAJ! W uzasadnieniu pozwu powinnaś uzasadnić poszczególne żądania, o które wnosisz. Jeżeli wnosisz o zabezpieczenie powództwa, musisz to dokładnie i szczegółowo uzasadnić. Sąd taki wniosek może rozpatrzyć na tzw. posiedzeniu niejawnym, czyli bierze napisany przez Ciebie pozew i czyta o co wносиłaś, nie jesteś przy tym obecna i nie możesz niektórych rzeczy wytłumaczyć. Im bardziej Twoje uzasadnienie będzie czytelne, wnikliwie i jasne, tym większe prawdopodobieństwo, że sąd przychyli się do Twoich wniosków o zabezpieczenie powództwa.

2. Pozew o rozwód bez orzekania o winie

miejsceowość, data
Sąd Okręgowy w .....
Wydział Cywilny

Powódka: (imię, nazwisko, dokładny adres z kodem)

Pozwany: (imię, nazwisko, dokładny adres z kodem)

POZEW

z wnioskiem o wydanie postanowienia z art. 730 k.p.c. (zabezpieczenie roszczeń)

Wnoszę o:

1. rozwiązanie przez rozwód bez orzekania o winie małżeństwa powódki..... z pozwanym....., które to małżeństwo zostało zawarte w dniu..... przed Kierownikiem Urzędu Stanu Cywilnego w ..... (nr aktu małżeństwa)
2. powierzenie powódce wykonywania władzy rodzicielskiej nad małoletnim dzieckiem stron..... urodzonym dnia..... w .....
3. uregulowanie kontaktów pozwanego..... z małoletnią/małoletnim..... w następujący sposób: w poniedziałek, środę i piątek każdego tygodnia w godzinach od 15 do 19 w miejscu zamieszkania powódki i przy jej obecności
4. zasądzenie od pozwanego na rzecz małoletniego dziecka stron kwoty po..... zł miesięcznie tytułem częściowego ponoszenia przez niego kosztów utrzymania i wychowania dziecka, przy czym kwota ta ma być płatna do dnia 10. każdego miesiąca z góry, z ustawowymi odsetkami w razie zwłoki w płatności którejkolwiek z rat do rąk powódki jako jego ustawowej przedstawicielki, która będzie zobowiązana do ponoszenia pozostałych kosztów utrzymania i wychowania syna

5. zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów procesu według norm przepisanych

Ponadto wnoszę o:

6. powierzenie dziecka stron, na czas trwania procesu, powódce oraz zabezpieczenie powództwa przez zobowiązanie pozwanego do łożenia przez czas trwania procesu kwoty po..... zł tytułem zabezpieczenia, przy czym kwota ta ma być płatna do dnia.....- tego każdego miesiąca z góry wraz z ustawowymi odsetkami w przypadku uchybienia terminowi płatności którejkolwiek z rat, do rąk powódki.....
7. zabezpieczenie powództwa do czasu zakończenia sporu poprzez uregulowanie kontaktów pozwanego..... z małoletnią/małoletnim..... w następujący sposób: w poniedziałek, środę i piątek każdego tygodnia w godzinach od 15 do 19 w miejscu zamieszkania powódki i przy jej obecności.

UZASADNIENIE

Strony zawarły związek małżeński przed Kierownikiem Urzędu Stanu Cywilnego w .....w dniu.....

Dowód: skrócony odpis aktu małżeństwa

Z małżeństwa tego strony mają jedno dziecko..... urodzony/a dnia..... w .....

Dowód: skrócone odpisy aktów urodzenia dzieci stron

Pożycie stron początkowo układało się dobrze, z czasem jednak pomiędzy stronami zaczęło dochodzić do nieporozumień. Po pewnym czasie awantury w domu stały się nie do zniesienia. W związku z takim stanem rzeczy strony w znacznym stopniu się od siebie oddaliły. Od kilku miesięcy nie istnieje pomiędzy stronami żadna więź gospodarcza, fizyczna ani uczuciowa. Po-

wódka nie kocha pozwanego, a pozwany – jak wynika z jego zachowania – również nie kocha powódki. W tych warunkach nastąpił trwały i zupełny rozkład pożycia małżeńskiego pomiędzy stronami. Utrzymanie tego związku nie leży w interesie społecznym ani w interesie dziecka stron.

Powódka jest zatrudniona w ..... i jej miesięczne zarobki wynoszą..... zł brutto.

Dowód: zaświadczenie o wysokości zarobków powódki

Powód jest zatrudniony w .....

Powódka nie jest w stanie sama utrzymać siebie i dzieci. Względy słuszności przemawiają za tym aby pozwany w trakcie procesu i po jego zakończeniu łożył na utrzymanie dzieci kwotę po..... zł miesięcznie.

W związku z powyższym żądania powódki są w pełni uzasadnione

Imię i nazwisko

- Załączniki: 1. odpis skrócony aktu małżeństwa,
2. odpis skrócony aktu urodzenia dziecka,
3. zaświadczenie o wysokości zarobków powódki,
4. odpis pozwu wraz z załącznikami.

PAMIĘTAJ! W uzasadnieniu pozwu powinnaś uzasadnić poszczególne żądania, o które wnosisz. Jeżeli wnosisz o zabezpieczenie powództwa, musisz to dokładnie i szczegółowo uzasadnić. Sąd taki wniosek może rozpatrzyć na tzw. posiedzeniu niejawnym, czyli bierze napisany przez Ciebie pozew i czyta o co wносиłaś, nie jesteś przy tym obecna i nie możesz niektórych rzeczy wytłumaczyć. Im bardziej Twoje uzasadnienie będzie czytelne, wnikliwie i jasne, tym większe prawdopodobieństwo, że sąd przychyli się do Twoich wniosków o zabezpieczenie powództwa.

3. Wniosek o separację

Warszawa, dn. ....

Do Sądu Okręgowego w Warszawie Wydział Cywilny

Wnioskodawcy:

Wojciech Kowalski, zam. ul. Kopernika 14/6, 31-410 Warszawa.

Anna Kowalska, zam. ul. Ładna 7/12, 31-408 Warszawa.

ZGODNY WNIOSEK O SEPARACJĘ

Wnioskodawcy zgodnie wnoszą o:

1. orzeczenie separacji małżeństwa zawartego 17 lutego 1995 r. w USC w Warszawie za nr aktu 315/95 między Wojciechem Kowalskim ur. 5 marca 1973 r. w Krakowie s. Ludwika Kowalskiego i Łucji z d. Krupa a Anną Kowalską z d. Zapała ur. 3 stycznia 1975 r. w Warszawie c. Zbigniewa Zapały i Natalii z d. Zdun.

Ponadto wnoszą o:

2. ustalenie kosztów w minimalnej wysokości i obciążenie nimi obojga małżonków.

UZASADNIENIE

Znaliśmy się od szkoły średniej, kiedy okazało się, że wnioskodawczyni jest w ciąży, zawarliśmy 17 lutego 1995 roku związek małżeński.

Dowód: odpis skrócony aktu małżeństwa

Razem zamieszkaliśmy u rodziców żony, którzy nas też utrzymywali, gdyż my oboje studiowaliśmy. Miesiąc po ślubie, żona zaczęła się źle czuć, znalazła się w szpitalu, gdzie stwierdzono obumarcie płodu. Kiedy żona po 10-ciu dniach wyszła ze szpitala, zażądała, abym się wyprowadził, dając mi odczuć, że w jakiś spo-

sób obwinia mnie za śmierć dziecka. Widząc, że żona jest w bardzo złym stanie psychicznym, nie przyjmuje mojej opieki – uznałem, że dostosuję się do jej życzenia i opuściłem dom.

Wyprowadziłem się od żony w kwietniu 1995 roku i od tego czasu nie łączą nas żadne więzi małżeńskie. Kiedy spotykam żonę, twierdzi ona „że nie jest jeszcze gotowa, aby do mnie wrócić”.

Oboje z żoną jesteśmy wierzący, nie mamy nowych planów matrymonialnych, dlatego oboje uznaliśmy, że słusznym będzie orzeczenie separacji, o co oboje wnosimy.

W dalszym ciągu studiujemy, żona jest na trzecim roku, a ja na piątym, nie otrzymujemy stypendiów i każde z nas pozostaje na utrzymaniu naszych rodziców. Dlatego wnosimy o ustalenie minimalnych kosztów postępowania.

Anna Kowalska i Wojciech Kowalski

- Załączniki: 1. odpis skrócony aktu małżeństwa,
2. zaświadczenie o dochodach.

4. Pozew o separację

Warszawa, dn. ....

Sąd Okręgowy w Warszawie

Wydział III Cywilny

POWÓD:

Jerzy Kalinowski,

zam. 02-057 Warszawa, ul. Filtrowa 136 m. 48

POZWANA:

Anna Kalinowska,

zam. 02-078 Warszawa, ul. Krzywickiego 184 m. 6

POZEW O SEPARACJĘ

Wnoszę o:

1. orzeczenie separacji małżonków Jerzego Kalinowskiego i Anny Kalinowskiej, pozostających w związku małżeńskim zawartym w dniu 18 sierpnia 1984 roku przed kierownikiem Urzędu Stanu Cywilnego Warszawa Ochota (nr aktu małżeństwa 728/84), z winy żony;
2. powierzenie obojgu rodzicom wykonywania władzy rodzicielskiej nad małoletnim synem stron Krzysztofem Kalinowskim, urodzonym w dniu 4 września 1985 roku w Warszawie, z tym że miejscem zamieszkania dziecka będzie każdorazowe miejsce zamieszkania ojca Jerzego Kalinowskiego;
3. uregulowanie kontaktów pozwanej..... z małoletnią/małoletnim..... w następujący sposób: w poniedziałek, środę i piątek każdego tygodnia w godzinach od 15 do 19 w miejscu zamieszkania pozwanej
4. zasądzenie od pozwanej na rzecz małoletniego syna Krzysztofa Kalinowskiego kwoty 1000 zł miesięcznie tytułem jej udziału w kosztach utrzymania i wychowania dziecka, płatnej do 10-tego dnia każdego miesiąca z góry, z ustawowymi odsetkami w razie uchybienia terminowi płatności którejkolwiek z kwot, na konto bankowe powoda nr.....
5. wzajemne zniesienie kosztów procesu
6. dopuszczenie dowodu z zeznań świadka Pawła Majchrzaka, zam. 02-650 Warszawa, ul. Kolberga 18 m. 420, co do okoliczności podanych w uzasadnieniu pozwu.

Ponadto, wnoszę o:

7. ustalenie miejsca zamieszkania małoletniego syna stron Krzysztofa Kalinowskiego przy powodzie oraz zabezpieczenie powództwa przez zobowiązanie pozwanej do łożenia przez czas trwania procesu kwoty po ..... zł tytułem zabezpieczenia, przy czym kwota ta ma być płatna do dnia..... -tego każdego miesiąca z góry wraz z ustawowymi odsetkami w przypadku uchybienia terminowi płatności którejkolwiek z rat, na konto bankowe powoda.....

8. zabezpieczenie powództwa do czasu zakończenia sporu poprzez uregulowanie kontaktów pozwanej..... z małoletnią/małoletnim..... w następujący sposób: w poniedziałek, środę i piątek każdego tygodnia w godzinach od 15 do 19 w miejscu zamieszkania pozwanej.

UZASADNIENIE

Strony zawarły związek małżeński przed kierownikiem Urzędu Stanu Cywilnego Warszawa Ochota w dniu 18 sierpnia 1984 roku. Dowód: odpis skrócony aktu małżeństwa stron.

Z małżeństwa tego w dniu 4 września 1985 roku w Warszawie urodził się syn Krzysztof Kalinowski.

Dowód: odpis skrócony aktu urodzenia Krzysztofa Kalinowskiego.

Pożycie stron było zgodne do jesieni 2000 roku, kiedy to pozwana została zatrudniona w firmie zagranicznej „Socks” Sp. z o.o. w charakterze konsultanta. Poznała wówczas zatrudnionego tam Jarosława Maliniaka, z którym nawiązała bliższą znajomość. W marcu 2001 roku wyjechali razem na narty do Austrii i po powrocie pozwana zamieszkała z wyżej wymienionym. Od tego czasu strony nie mieszkają razem, nie prowadzą wspólnego gospodarstwa ani nie współżycją fizycznie. Pozwana jedynie kontaktuje się z synem, odwiedzając go w domu lub spotykając się z nim na mieście.

Dowód: zeznania świadka Pawła Majchrzaka.

Powód jest inżynierem i pracując w instytucie naukowo-badawczym zarabia około 4000 złotych brutto.

Pozwana jest handlowcem znającym świetnie język angielski i pobiera wynagrodzenie w kwocie 6000 złotych brutto.

Dowód:

- zaświadczenie z miejsca pracy powoda z 27 lipca 2001 r.,
- zaświadczenie z miejsca pracy pozwanej, którą sąd zobowiąże do jego złożenia.

Małoletni Krzysztof Kalinowski uczęszcza do liceum ogólnokształcącego. Dziecko jest w zasadzie zdrowe.

Poza nauką w szkole uczy się prywatnie języka angielskiego oraz chodzi na pływalnię. Na zaspokojenie usprawiedliwionych potrzeb małoletniego niezbędne jest około 1500 złotych. Z uwagi na to, że możliwości zarobkowe pozwanej są większe niż powoda, żądanie zasądzenia alimentów w kwocie 1000 złotych jest uzasadnione.

Dowód: zeznania stron.

Powód wnioskuje o orzeczenie separacji z winy pozwanej, jako że w najmniejszym choćby stopniu nie przyczynił się do rozkładu pożycia małżeńskiego. Małżeństwo było zgodne i szczęśliwe, a wszelkie zaburzenia jego funkcjonowania nastąpiły za sprawą pozwanej.

Jednocześnie w związku z tym, że małoletni pozostał z powodem i chce z nim nadal mieszkać (nie dostał zresztą propozycji od matki, aby zamieszkał z nią i Jarosławem Maliniakiem) – zasadne jest orzeczenie w przedmiocie zamieszkania syna stron wraz z powodem.

Jerzy Kalinowski

- Załączniki: 1. odpis skrócony aktu małżeństwa stron;
2. odpis skrócony aktu urodzenia Krzysztofa Kalinowskiego;
3. zaświadczenie z zakładu pracy powoda;
4. odpis pozwu wraz z załącznikami.

PAMIĘTAJ! W uzasadnieniu pozwu powinno się uzasadnić poszczególne żądania, o które się wnioskuje. Jeżeli wnosi się o zabezpieczenie powództwa, należy to dokładnie i szczegółowo uzasadnić. Sąd taki wniosek może rozpatrzyć na tzw. posiedzeniu niejawnym. Dlatego im bardziej uzasadnienie będzie czytelne, wnikliwie i jasne, tym większe prawdopodobieństwo, że sąd przychyli się do wniosków o zabezpieczenie powództwa.